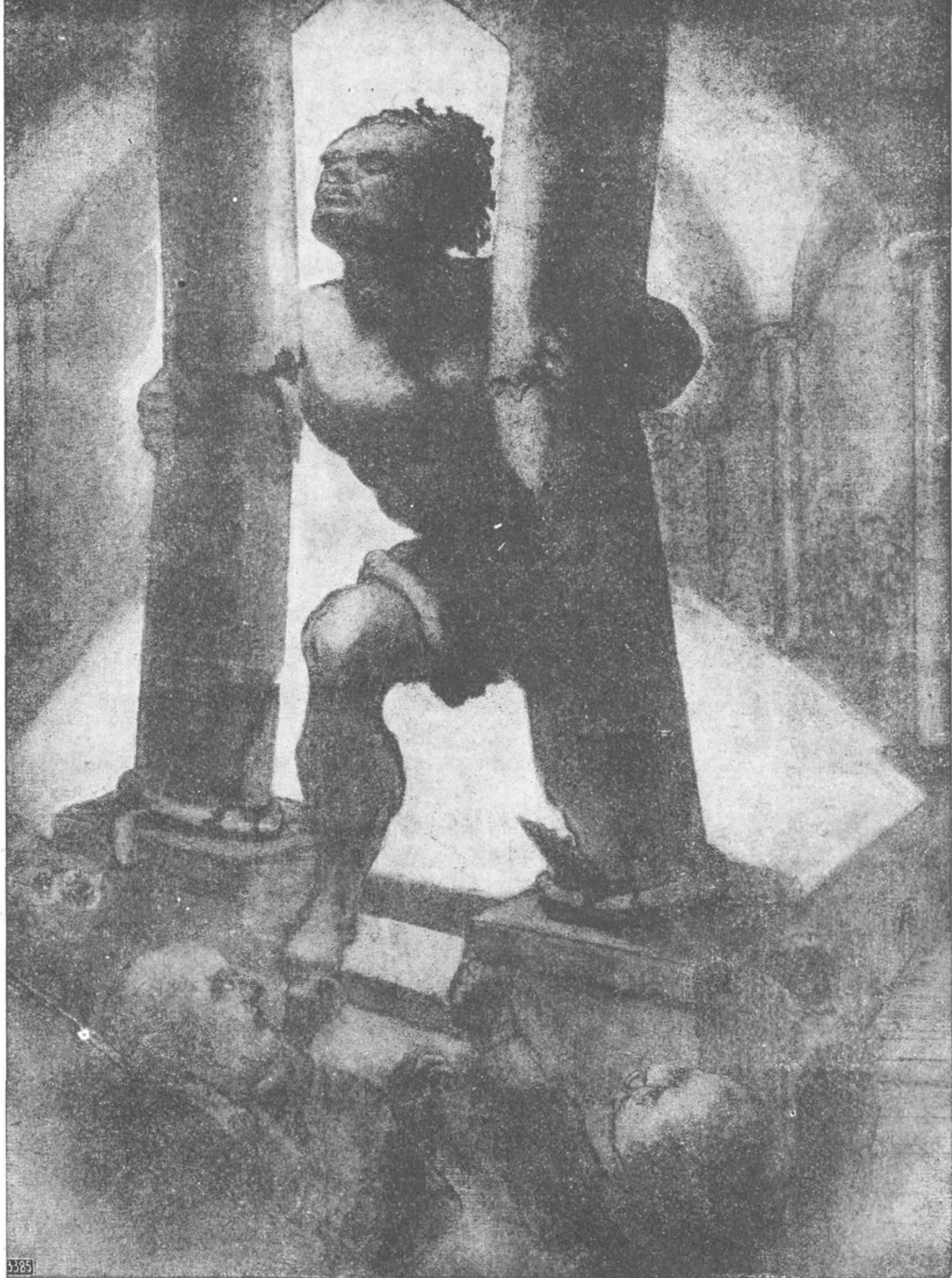

Poštnina plačana v gotovini.

ŠTEVILKA

11

Vzajemna

Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

IZHAJA MESEČNO ~ NOVEMBER 1938 ~ LETO II.

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3.

Poštni čekovni račun 12.048.

Telefon interurban št. 5.

Brzjav: Kodes Prevalje.

Osrednja pisarna in centralno skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj, Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadrugnih domov v Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša varovalnica za življenje, bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 627 podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženja nad
7,500.000 dolarjev

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.

»Neoboroženi proroki propadajo, oboroženi proroki pa triumfirajo.«

Machiavelli.

Socialist, ki se vzpričo zmag reakcije in nacionalizma nagiba k malodušju, bi takoj našel spet zaupanje v nepremagljivost svoje stvari, če bi mogel s svojimi lastnimi očmi videti, kako je v taboru nasprotnika in kaj se odigrava v njegovi duši. Ta nasprotnik se sicer še ni nikdar poprej boril z močnejšimi sredstvi in z nevarnejšim orožjem, toda prav tako še nikdar s tako slabo vestjo.

Hendrik de Man.

Ves socializem je stremljenje po pravičnem družabnem redu. Kjer ni tega hrepenenja po pravičnosti, ni socializma. Vse stremljenje po poddržavljenju posesti, ki gre za tem, da se poveča moč države, je socialistični ideji tuje. Kar zahteva socializem radi pravičnosti, zahteva radi ljudi — radi vseh ljudi, kajti vsi trpé pod nepravičnostjo, in pravičnost je moralna zahteva, ki se ji morajo podrediti vse človeške ustanove.

Hendrik de Man.

Nam ni treba bežati iz mej človeštva, da ostanemo v mejah socializma.

Jean Jaurès.

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodruži, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druga glasbila. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Ljubljana, Miklošičeva 16 - Tel. 31-33

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti« plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Delavska kulturna zveza »Vzajemnost« Ljubljana, Delavska zbornica, poštni predal 290. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

O socialistični morali

Hendrik de Man

Socializmu ni treba iznajti kake nove morale. Zadošča mu morala, ki je že tu. Socialistična morala je morala, ki nastaja, se ustvarja in razvija v sami akciji. Kaj pomeni to, laže pokažemo na živem primeru kakor pa s površnim pregledom ogromnega področja vprašani o socialističnem oblikovanju življenja. Za tak primer se mi zdi posebno prikladno vprašanje, ki že danes v socialističnih krogih razburja duhove navadno bolj kakor katerokoli drugo: osebni način življenja z ozirom na menjajočo se mero potreb med razkošjem in skrajno skromnostjo.

Že od nekdaj se borita v socialističnem miselnem svetu — tudi pri vsakem posameznem socialističnem mislecu — dve na videz nasprotni naziranji o človeški sreči: hedonistično¹⁾, to je stremljenje po kolikor mogoče največji zadovoljitvi materialnih potreb, in asketsko²⁾, ki obsoja materialne potrebe in zahteva njihovo kolikor mogoče veliko omejitev.

To napetost opažamo stalno tudi v praksi socialističnega delavskega gibanja.

Socialistična obtožba kapitalizma je dvojna: radi napačne razdelitve vrednot in radi napačnega cenjenja, napačnega reda vrednot. Potreba brez razumne sodbe vprašanje samo po boljši razdelitvi dobrin, sodba brez potrebe pa zahteva samo drug red; šele sodba, združena s potrebo rešuje napetost s tem, da zahteva hkrati boljšo zadovoljitev gmotnih potreb, ki so razumsko nujne, in zavrača vrednote, ki jih razum odklanja kot napačne, nepotrebne.

Absolutni, popolni hedonizem se ne more skladati z osnovnim stališčem gibanja, ki se obrača proti hedonizmu bogate gornje plasti in proti egoizmu njihove razkošnosti. Ta zveza med hedonizmom in egoizmom ni slučajna; utemeljena je v psihološki naravi občutka naslade. Naslado išče človek zaradi nje same; vse zahteve po žrtvah, požrtvovalnosti, samozatajevanju pa izvirajo iz skupnosti ali se postavljajo zaradi drugih ljudi. Uživanje loči ljudi, požrtvovalnost, žrtev jih pa druži. Čisti hedonizem ne vodi torej v socializem, temveč v pomeščanjenje.

Kakor absolutni hedonizem se tudi absolutna askeza ne sklada s socializmom. Oznanjati omejitev vseh življenjskih gmotnih potreb je nesmiselno v družbi, v kateri so milijoni ljudi preveč izdelani in premalo hranjeni, slabo oblečeni in v nezdravih stanovanjih nastanjeni. Ponos socializma je v tem, da se zaradi absolutnih vrednot

človeške časti ne zadovoljuje tako kakor cerkev z moralnimi pridigami in miloščinarstvom, temveč si postavlja mnogo težjo nalogo, da odpravi revščino in družabne razmere oblikuje tako, da ne bodo nasprotovale najelementarnejšim zapovedim morale, pravičnosti. Lassalov izrek o prekleti skromnosti delavstva kaže, da socializmu niso materialne potrebe namen sam zase; v resnici je vzbujanje potreb po dostojnem človeškem življenju in njih zadovoljitev samo sredstvo za namen, za ustvaritev pravičnega družabnega reda.

Seveda te zahteve po zadovoljitvi gmotnih potreb skrivajo v sebi to nevarnost, da bi negovale miselnost, ki se bori z bogatimi za posest iz istih nagibov, iz katerih se bogatini branijo. V tem tiči nevarnost kulturnega pomeščanjenja proletariata: da se v boju za dane gmotne vrednote samo posploši in utrdi vera v obstoječi red. Napetost med obema nasprotjima se more odpraviti le, če ločimo vrednote, ki odgovarjajo socialističnemu pojmovanju, od vrednot, ki mu nasprotujejo. To se pravi, da moramo razlikovati med splošno-človeškimi potrebami veselega, zdravega življenja in med meščanskimi potrebami lenuharske kulture in družabnega ugleda — z košjem.

Kar je potrebno za zdravo človeško življenje, se imenuje komfort. Ta, pravi pomen besede je udomačen seveda samo še v Franciji in Angliji, odkoder je prišel ta izraz v druge dežele. V našem jeziku pomeni samo še tujko, ki jo razumejo in ki so je deležni samo še »boljši« ljudi. Pri nas razlagajo to besedo kot udobnost: nehoti si navaden človek predstavlja pod komfortom razkošno opremljeno stanovanje, udobno, brezdelno življenje. Vendar pomeni komfort v pravem pomenu besede tople, volnene nogavice pozimi, dočim so samo na videz preračunane svilene nogavice luksusa; komforten je stol, na katerem lahko sedi, luksuriozen je naslanjač z dragoceno prevleko in izdelavo.

Luksus (luxuria) pomeni bujnost, razuzdanost, sijaj. V življenju se seveda menja pomen besede luksus. Kava, čaj, sladkor so bili n. pr. nekoč luksus, iz Indije uvožen bombaž je bil pred časom prav tako luksus, danes pa navadna delavka rajši nosi obleko iz drugega blaga kakor iz bombaža. Seveda ljudje iz različnih družabnih plasti različno pojmujejo luksus. Bogati dami se zdi n. pr. luksus, če hoče reven delavec iti na koncert ali v gledališče; dotičnemu revnemu delavcu se pa morda zdi luksus, če dam jaz nekaj frankov za lep šop rož, ki jih postavim na mizo v sobi. Vendar so to osebna, čustvena pojmovanja, ker je neko splošno naziranje o tem, kaj je luksus. Če kupim na primer več kruha, kakor ga bomo doma snedli, je potrata, vendar ni luksus. Torej množina porabljenega nam ne razloži luksusa. Niti po višini dohodkov ne moremo določati razkošja. Kajti pri vsakem

¹⁾ hedonizem izvira iz grške besede *hedoné*, ki pomeni uživanje. Hedonizem je učil grški filozof Aristippos, ki je proglasil za najvišji človeški ideal uživanje materialnih dobrot.

²⁾ askeza pomeni strogo življenje samozatajevanja, v skrajni doslednosti vso odpoved življenjskim užitek. Oba izraza si zapomnite, ker je nerodno, da bi vedno ponavljali slovensko opisovanje obeh pojmov.

Marksistični teoretik Karl Kautsky je umrl. Slika ga predstavlja ob oriliki prihoda v Prago, ko je moral letos spomladi bežati kot 86-letni starček iz okupirane Avstrije na Nizozemsko.

dohodku gre za to, kako ga porabiš z ozirom na določen življenjski način. Nekdo n. pr. z manjšimi dohodki izda mnogo več za luksus kakor za komfort, dočim bo drugi z višjimi dohodki izdal več za komfort kakor za luksus. Ureditev dohodkov torej ne rešuje luksusa, kakor so zgrešili svoj namen vsi zakoni proti luksusu, ki so jih izdajali od klasičnega starega veka sem. Zato socializem upravičeno poskuša, da pride razkošju na drug način do živega, namreč s tem, da hoče odpraviti red, ki sloni na razrednih nasprotjih, red, v katerem zavisi človekov ugled od posesti, ne od človekovih kreposti.

S tem seveda ni rečeno, da bi stremeli po redu, v katerem ne bi bilo nobene neenakosti. Nasprotno: ravno tisti socialistični misleci kakor John Ruskin, ki kritizirajo kapitalizem najbolj zaradi njegove razkošnosti, poudarjajo najmočnejše svojo vero, da bo v socialistični družbi za vse ljudi mnogo več priložnosti kakor v današnji, da bodo zadovoljevali različne kulturne potrebe, o katerih danes mnogi menijo, da so odveč.

Vprašanje razkošja moramo torej v prvi vrsti postaviti kot vprašanje življenjskega načina, življenjskega sloga. To je samo posredno vprašanje dohodkov, v kolikor zavisi od dohodkov življenje človeka. Odločitev o napačnih in pravih vrednotah, o komfortu in luksusu, o združljivosti in nezdružljivosti določenih življenjskih načinov s socialno vestjo je danes, če vedno osebna odločitev, vprašane osebne vesti, takta in okusa. Do neke stopnje bo ostala ta presoja tudi v socialističnem družabnem redu. Vsakdo mora sam sebe presojati, primerjati vsako svoje dejanje, svoje dnevno življenje s socialno vestjo. Samo s tako vajo bomo dosegli trajno skladnost razumske sodbe in čustvenih nagibov. Najvažnejša osnova pri tem je, da nikdar ne izgubimo čustva socialne odgovornosti, da pri vsaki posamezni odločitvi vidimo svoj odnos do socialne celote. Šele s tako stalno zvezo osebnosti do socialnosti je mogoča vzgoja, oblikovanje osebnosti. Oseba ni to, kar ostane na njej, če odštejemo vse njene odnose do družbe, temveč človeka moramo presojati po tem, kakšna je njegova podoba, ako upoštevamo vse njegove odnose do družbe.

Najti pravilno mejo med uživanjem in samozatajevanjem nikakor torej ne pomeni, da takorekoč razpolovimo polje uživanja in polje samozatajevanja. Taka rešitev po filistrskem načelu »srednje, zlate poti« bi bil samo gnil kompromis. Obe stremljenji — po uživanju in samozatajevanje — se ne delita v dva dela, temveč sta pod-

rejeni enemu samemu zakonu: to je zakon stremljenja po sreči na podlagi neke ocenitve vrednosti. Živeti skromno, zatajevati neka poželenja ne pomeni nasprotovati temu zakonu, temveč se pravi, slediti temu zakonu s tem, da se dotični človek zaradi višjih vrednot odpove nižjim.

Socialna neenakost in socialna nevoščljivost otežkoča žal tako pri nevoščljivcih kakor pri zavidanih spoznanje, da je razkošje napačna, slaba vrednota. Nevoščljivosti se je treba znebiti, če se hočemo povzpeti do pravega spoznanja. Tedaj človek vidi, da razkošje ne nudi nobene prave sreče, da je luksus nasprotno ovira resnični, čisti človeški sreči. »Dragocena igrača je za otroke dolgočasna, ker ubija njihovo fantazijo. Podobno se godi odraslemu, ki se obdaja z razkošjem, z gotovimi stvarmi, ki si nabavlja namesto, da bi ustvarjal, ki požira namesto, da bi sprejemal, ki ne dopušča časa nobenemu vtisu, da bi res živel svoje življenje,« pravi Julija Braun. Goethe, ki je bil tudi premožen, je dejal: »Sovražim razkošje, ker uničuje fantazijo« in to potrjuje njegova preprosta delovna soba, v kateri je ustvaril dela trajne vrednosti. Kdor spozna pravo srečo in smisel življenja, ne bo sovražil razkošja pri drugih, ker je nevoščljiv, ker bi ga sam hotel, temveč bo sovražil razkošje kot bedasto stvar, ki je pa skrajno škodljiva, ker zaradi razkošja trpé milijoni najhujšo bedo in pomanjkanje. V tem je zlo kapitalističnega sveta, kakor je rekel Walter Rathenau: »Polovica dela civiliziranega človeštva gre za proizvodnjo nepotrebne in polovico dohodkov porabi civilizirano človeštvo, da to nepotrebno produkcijo plačuje.«

Daleč smo od tega, da bi učili neko nenaravno, mračno, zagrenjeno življenje. Mi smo za zdravo življenje, za cenjenje resničnih vrednot in zato smo za socializem. Mi si ne želimo ljudi, o katerih se je vprašal francoski mislec Diderot: »Zakaj pobožnost napravi ljudi čisto tako trde, dolgočasne, in nedružabne? Vendar samo zato, ker so si vsilili neko nalogo, ki nasprotuje njihovi naravi; zato trpé in ker trpé, skrbé za to, da še drugi trpé.«

Seveda, tudi v socializmu najdemo neke oblike puritanizma, prekomerne asketske morale. To velja po mojem mnenju tudi za gibanje, kakor je abstinentno in vegetarijansko (proti uživanju vsake mesne hrane). Sem mnenja, da rešitve njihovih zahtev niso idealne, ker premočno reagirajo na zlo in prihajajo s tem v konflikt z naravo. Brez dvoma so si abstinenti pridobili ogromne zasluge v delavskem gibanju s tem, da so obrnili pozornost ljudi na pereč problem, ki prej za nje sploh ni bil problem. To vprašanje sicer še davno ni rešeno. Toda gibanje, ki hoče povoljno rešitev te težavne naloge, bi želo po mojem mnenju mnogo večje uspehe, če bi prikazalo svoj moralizem v bolj življenju prijaznih, manj mračnih barvah.

Sploh se mora socialistično vzgojno delo ravnati po načelu: »Z dobrim vzgledom iti naprej, ne predpisovati!« Tega bi se morali zavedati predvsem funkcionarji v delavskem gibanju.

Ako postavljam resno to vprašanje, seveda ne pomeni, da bi moral plačani funkcionar živeti slabše kakor zadnji proletarec. Ravno s socialističnega stališča, ki pravi, da gre proletarce tako slabo, da ne morejo kriti niti najelementarnejših potreb, lahko človek več zasluži in izda kakor siromak, ne da bi bil zato slab socialist; kako in za kaj troši denar, je pri tem važnejše, kakor koliko ga porabi. Nobena socialistična družba menda ne bo pesniku, kakor je bil Goethe, odrekla potovanja na solnčni jug. Kakor je določitev višine izdatkov odvisno od osebnih okoliščin, prav tako jasno moramo videti načelo, da je za vsakega človeka neka meja. Določiti to mejo teoretično na podlagi neke splošne sodbe je prav tako težko kakor natančna določitev meje med revščino in bogastvom. To nas pa vsekakor ne ovira, da občutimo tako revščino kakor bogastvo kot zlo, ker je revščina vsekakor prenizko, bogastvo pa previsoko nad to mejo.

V tem smislu lahko rečemo: biti bogat se prav tako malo sklada s socialistično zahtevo do posameznikov, kakor se revščina ne sklada z zahtevo, ki jo stavi socializem napram družbi. Gotovo ne moremo delati odgovornega nobenega socialista, da je kot otrok starišev prišel premožen na svet kakor n. pr. Leon Blum, ali da je z dedščino prišel do velikega premoženja, kakor se je to dogodilo Avgustu Beblu. V tem primeru ne bomo presojali po tem, kaj je prejel, temveč, kako je prejeta porabljal. Osnovno načelo v tem oziru, se mi zdi, da je že pred 40-imi leti postavil francoski protestantski socialist Paul Passy, ko je rekel: »Vi mislite, da napram bogatim ne smemo biti prestrogi in da bi mi na njihovem mestu prav tako ravnali? No, dobro, mogoče je, da bom jaz nekega dne imel neko premoženje. Če bom tedaj vse bogastvo obdržal zase, vas pooblašчам, da mi rečete v obraz, da je vse moje krščanstvo laž in hinavščina.« Dandanes bi Paul Passy ne užival več splošnega priznanja, če bi ravnal po svojih besedah.

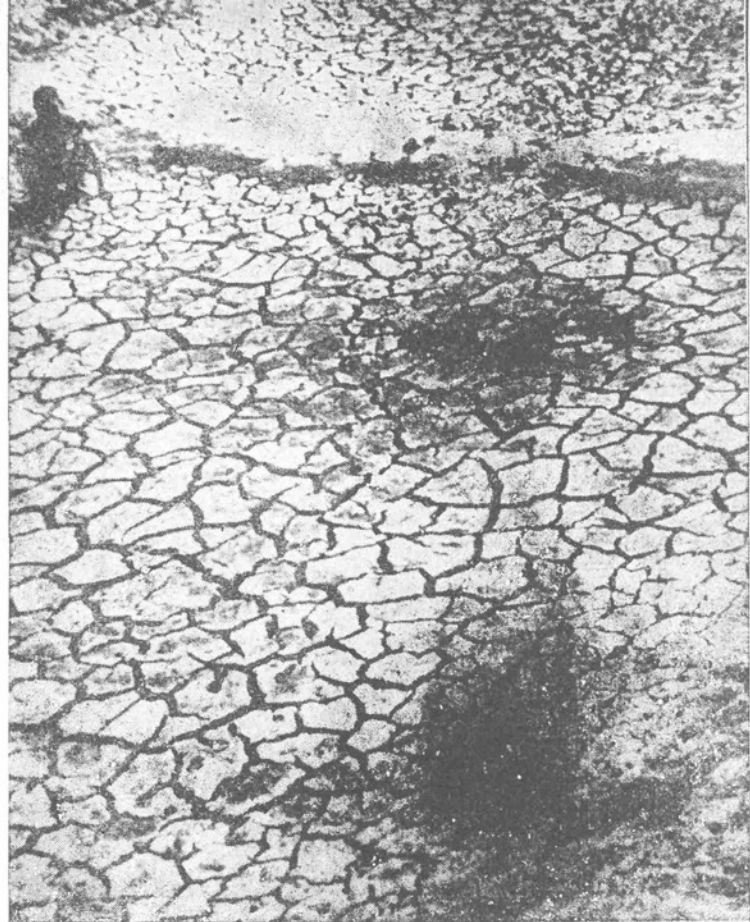
In vendar živimo danes ne samo v razredni družbi, temveč v taki razredni družbi, ki jo pretresa najresnejša kriza. Stojimo sredi politične in socialne preobrazbe, kakršne še ni doživela svetovna zgodovina. To obvezuje vse, ki se boré za nov svet, da se odpovedô zadržanju in dejanjem, ki bi jih mogla istovetiti s silami in odnošaji starega sveta. Iz tega izvirajo neke obveznosti v socialnem občevarju; kako strogo jemljemo te obveze, zavisi od tega, v koliko hočemo, da nas bodo imeli ljudje za resne socialiste.

Popolnoma razumem nezaupljivost, da, celó ogorčenje socialističnega delavca, ako vidi ženo vodilnega sodruga v kožuhu, čigar cena presega vsoto njegovega celoletnega zaslužka. So pa tudi druge stvari, na primer obiskovanje ponočnih dragih plesnih barov, namenjenih omotenju blaziranih bogatih krogov. To nasprotuje socialnemu okusu. Ne moremo si dobro predstavljati, da bi se kristjani prvih stoletij udeleževali zabav in razuzdanosti gornjih plasti propadajočega rimskega cesarstva. Ta sodba se nam zdi danes samo ob sebi razumljiva, ker vidimo zgodovinsko revolucionarni značaj boja tiste dobe med propadajočo kulturo lenuharstva in naslade in med radikalno nasprotnim naziranjem o oblikovanju življenja pri spodnjih družbenih plasteh. Da smo pa danes sredi nič manj odločilnega in radikalnega nasprotja med razredi in različnimi pojmovanji kulture, tega se mnogo socialistov dandanes ne zaveda dovolj močno in jasno.

Posebno zaupno razmerje, ki združuje organizirano delavstvo z njegovimi funkcionarji, povečuje pomen osebnega vzgleda, ki naj ga dajejo funkcionarji s svojim življenjem.

Izvrševanje raznih funkcij zahteva dandanes stalen stik z zastopniki drugih plasti in strank. V začetkih socialističnega gibanja je po večini družabni bojkot z meščanske strani poskrbel za to, da ni prišlo do bolj osebnih stikov. Ščasoma je ta bojkot prenehal z udeležbo pri ceremonijah in slovesnostih, kar smatrajo prizadeti za izvrševanje svojih uradnih funkcij.

Z ozirom na učinek je pri tem precej vseeno, ali je to posamezniku v zabavo, ali mu je to žrtev, s katero more služiti stvari, ker na ta način lahko naveže in vzdržuje razne osebne stike, ki spadajo med vzvode podrobnega, vsakdanjega dela. Vsak socialistični poslanec ali župan ve tožiti, da mu velik del dragocenega časa jemljejo take reprezentacijske obveznosti: obiski in protiobiski, politične večerje, diplomatske čajanke, sprejemi, pogrebi, rojstni dnevi in jubileji, praznovanja vseh mogočih dogodkov, odkritja razstav in spomenikov, polaganje temeljev, slavnostni govori itd. Kakor se vsemu temu ne da izogniti, vendar je nevarno, da se prizadeti pri tem pomeščanijo, da zanesejo v svoje vrste meščanske nazore, da se v svojih dušah odtujijo svoji sredini. Skratka, v

Na Kitajskem še vedno divja osvajalna vojna, pa tudi žgoče poletno sonce je povečalo bedo prebivalstva, ko je naravnost izžgalo polja v pokrajini Kwang-Si.

vsem je tista nevarnost, ki jo je izrazil Anglež Sidney Webb za angleško delavsko gibanje: »Angleška aristokracija ne podkupa delavskih voditeljev, temveč jih samo objema.«

Žal se navadno podcenjuje pomen teh stvari za celotni razvoj gibanja. Kajti te stvari vzamejo nekomu toliko časa, da se v gibanju samem prav za prav nič več ne udeležuje. Kdor pozna na primer dnevno razdelitev dela nekega poslanca, bo razumel, zakaj se pri diskusijah o krizi parlamentarizma in demokracije čuje toliko pritoževanja nad pomanjkanjem iniciative in energije vodilnih ljudi. Kdor pozna te stvari, se bo kvečjemu čudil, da posamezni vodilni ljudje najdejo še toliko časa, da si sploh ustvarijo mirno neko sodbo in da zasnujejo neke sklepe in da se popolnoma ne zgube v »fortvurstljanju« od ure do ure, iz dneva v dan.

S stališča socialističnega gibanja moramo reči, da malokatera stvar toliko pripomore do ohladitve razmerja, do odtujenja in končno do nasprotja med funkcionarji in množico članov, kakor ravno ta »boncarski« način življenja. Pri tem se moramo zavedati, da se tako življenje ne zdi ravno vsakemu neprijetno. Vsako delovanje, ki zaposluje predvsem živce, sili k sproščenju. Ako se ne išče in ne najde sproščenja v izletih v naravo in v športu, je išče človek v omami, v dvomljivi zabavi. Pri tem se še kdo čuti potolaženega v svojem čustvu manjvrednosti, ko si misli, da je kljub svojem izvoru našel pot do »boljše« družbe.

Vendar bi ta problem še ne bil tako resen, če bi šlo pri tem le za nevarnost, da se samo posamezniki izpridijo. Ta nevarnost je bila stalna v vseh časih v vsakem gibanju, kjer »pridejo posamezniki naprej«, in je v socialističnem gibanju mnogo manjša kakor v vsakem drugem. Kajti prvič je pred korumpiranjem zavarovan človek, ki ima v sebi trdno socialistično prepričanje, in drugič je tu demokratični značaj gibanja. Velika nevarnost tako

*Nova palača umetnosti v Mexicu
glavnem mestu istoimenske države.*

v političnem kakor v kulturnem smislu je mnogo manj v zablodah posameznikov, kakor v tem, da izprijena psihoza vpliva na množico.

Ta problem je eden prvih, ki jih mora postaviti struja, ki hoče resnično radikalizacijo gibanja. To vprašanje sega mnogo globlje v vzroke splahnele energije v akciji socializma kakor taktični ali organizacijski spori, ki se sučejo na površju. Poguma, odločnosti se pogreša, ne spretnega taktiziranja. Tu je potrebna socialističnemu gibanju reformacija.

In spet je tu velika odgovornost na funkcionarjih. K reformaciji sloga vse naše akcije spada na primer tudi govornišstvo. Treba je prelomiti z meščansko-parlamentarno retoriko. Pod tem nikakor ne mislim, da bi se vrnili v surovemu, neizdelanemu načinu govora iz začetkov gibanja; temveč s tem mislim mnogo bolj na jednat, stvaren, direkten način govora, s katerim poveš, kaj misliš in kaj hočeš. Ljudje si zapomnijo in sledé tistemu govorniku, pri katerem imajo občutek: ta mož ne govori zato, da bi nam prikril, kar res misli pri sebi, temveč govori to, kar veruje in misli in hoče, skratka, govori jasno kot inženjer o delu, ki ga je treba skupno izvršiti, ne pa kot advokat, ki hoče človeka samo ukaniti.

Ljudem spet ne kaže poti tisti, čigar govor je v samem protestu in zanikavanju. Izraziti je treba tudi to, da za

protestom proti slabemu gori vera v nov svet vrednot in ponos na pripadnost k razredu, ki naj v prvi vrsti ustvari nov svet. Nam bi se sploh ne bilo treba pečati s problemom kulturnega in političnega pomeščanja in izprijenja, če bi živela resničnejša proletarska zavest. Resnična razredna zavest ni samo negativna zavest o nasprotju interesov, temveč zavest pozitivnega čustva, ki izvira iz ponosa, da si pripadnik delovnega, ustvarjajočega razreda. To pozitivno čustvo je socialistično v toliko, kolikor sloni na popolnoma drugačnem vrednotenju sveta in kulture, in proletarsko pa v toliko, kolikor vidi v delu najvišjo od vseh socialnih vrednot. Proletariat se torej ne sme počutiti samo kot zatiran del človeštva, temveč kot delovni, ustvarjajoči razred. Samo s tako zavestjo bo proletariat uresničeval socialistične težnje.

Morala socializma je torej dinamična. V tej herojski potezi se čuti socializem Kristusovi veri bližji kakor oficielna cerkev. Kajti tudi Kristus prav za prav ni pridigoval nobene nove morale, temveč je oznanjal nauk za izvrševanje starih moralnih zahtev, s katerimi je prišla družba v nasprotje. Tudi on bi mogel reči kakor Marx, da »je lahko biti svet, če nočeš biti človeški«; tudi on ni postavljaj novih zapovedi, temveč je dajal primere in vzgled s požrtvovalnim delom; tudi on ni spravljaj morale v obliko zakonov, temveč je moralo ustvarjal.

Problem generacije

Socialistično gibanje se bori za nov družbeni red. Zato potrebuje borcev, ki vedo, kakšen jim je cilj in ki imajo obenem dovolj trdne volje, ta cilj doseči, ... potrebuje ljudi s prekaljenimi značaji, ljudi, ki znajo misliti ter delati samostojno in objektivno.

Le malo jih je, ki imajo dragoceno sposobnost, premisliti za daljšo dobo naprej ter temu primerno uravnati svoja dejanja. Večino vodi nagon, čimprej odstraniti trenutno osebno nezadovoljstvo, osebno pomanjkanje. Večina sploh ni zmožna spraviti v sklad potrebe ter zahteve po zadovoljitvi, — večina so v danih trenutkih največkrat bolj naravna, nagona bitja kakor pa zavestno delujoči ljudje. Večina se ne ukvarja s premišljevanji, marveč hoče dejanj, ... in ji ni pri tem toliko za to, da bi se spre-

menil ves družbeni red, ampak da bi se spremenilo le trenutno res nezadovoljivo stanje njega — posameznika.

In tako si stojita nasproti dve različno zgrajeni skupini ... kot dva sovražna tabora. Psihološko krizo, ki je s tem nastala, pa veča še to, da se druži z onimi, ki so željni dejanj in takojšnjih sprememb, pretežni del mlade generacije. Proletarizirana meščanska mladež se čuti poklicano za borbo proti vsemu »staremu« in »starim«. Sicer ni napetost med starimi in mladimi prav nič novega; najdemo jo v vseh časih, — — toda v dobi, v kateri živimo, je gotovo že postala neke vrste kriza generacije.

Moderna psihologija nam kaže mladino v njeni posebni, svojstveni psihični strukturi. Mladina je svet zase, — svet med otroško dobo in dobo odraslih. Mladi ljudje

*Hacienda Iztacihuate,
tipična mehiška kmečka naselbina*

imajo svoje želje, svoje načrte, svoje zahteve. Hočejo nekaj veljati, radi napravijo na okolico močan vtis in nastopajo zato trdo, grobo, vojaško. Radi se hvalijo, preklinjajo, pijejo, kadijo ter paradiirajo v uniformah, ki se v njih čutijo, da so »nekaj«. Nočejo se primerjati, — še družijo se neradi z navadnimi smrtniki; — njihovi vzori so veliki junaki, ali vsaj osebe, ki jih po svojih mislih smatrajo za junake. Kar se družbe tiče, se znajdejo le med svojimi sovrstniki ali sovrstnicami. Sploh živijo svoje življenje, ker jim je dandanašnje urejeno pretežno le za odrasle in ki tudi je prav za prav svet odraslih, ne prija. Zdi se jim prekomplicirano, preizumetničeno, — preveč brez vsake poezije, ... mnogo pretrežno. Želijo si drugačnega, ... sanjajo o estetično-fantastični obliki žitja, povezanega z romantičnostjo, s potovanji, z uživanjem narave, s poezijo, petjem, ljubeznijo in prijateljstvom. Volja po življenju in lakota po osebni moči ter veljavi so pravo psihično središče mladostnih let. Mladina ni zmožna stvarnejše, objektivnejše delavnosti, — vse preveč je stranka zase, ... stranka zase tudi v politiki.

Psihologija značaja nam jasno kaže razliko med mladino in odraslimi. Mladina je naklonjena bolj sebičnosti, subjektivnosti, — medtem ko res odraslega krasijo stvarnost in objektivnost. Mladec se težko obvlada, ... ne more dolgo vzdržati napetosti med potrebo in zadovoljitvijo te potrebe. Odrasel pa čaka lahko poljubno dolgo, rekli bi: njegov napetostni lok je dolg. Nezadovoljstvo in bolečina ga ne silita k takojšnjemu odporu, k takojšnji zahtevi po odpomoči. Preden se bo česa lotil, bo dobro premislil. Stvaren je, Kdor pa more biti stvaren, ta večja svoj napetostni lok; — kdor je sebičen, kdor gleda le bolj nase, ga manjša, ... in tak nerad ugrizne v kislo jabolko, če ni prepričan, da mu bo pri prvi težavi ali neuspehu priskočil na pomoč odrasel pomočnik, vodnik, ... bernardinec. Res, če bo prišel v nevarnost skupaj z drugimi, bo pomagal, — sam in na osamljenem mestu pa se čuti nesigurnega. Kar smo navedli, je koncem koncev le nekaj misli, toda za moderno psihologijo je vsekakor važno, da loči ljudi, ki mislijo pri svojem delu bolj nase in čijih napetostni lok med potrebo in nje zadovoljitvijo je kratek, od stvarnih ljudi, z dolgim napetostnim lokom. Prvim pripada mladina ter »vedno mladostno razpoloženje«, — k stvarnim lahko prištevamo skoro vse odrasle.

Poglejmo nekoliko socialni položaj današnje mlade generacije. Brezposelnost in splošna gospodarska kriza hro-

mita njeno samozavest; ovirata jo tudi v njenem nagonu po veljavi. Za časa vojne so slavili mladce kot junake, ... po vojni in posebno še danes pa je sleheren za dolgo dobo odvisen od svojih staršev moralno in gospodarsko. Če ima kateri slučajno delo, mora že skrbeti za brata ali sestro, za očeta ali mater in se mora hočeš nočeš odreči še tistim par osebnim željam, ki je toliko časa sanjal v njih. Poročiti se seveda ne more, — a sožitje izven zakona velja za sramoto, ... tako da se gospodarski in moralni pridruži še seksualna potreba. Slabi časi za veselje, ... nikakih prilik za kaj vzvišenega, ... nobenih možnosti za normalen duševni razvoj mladine v dobi njenega dozorevanja v stvarnost, objektivnost!

Pomanjkanje večja, ... stopnjuje sebičnost in subjektivnost mlade generacije. Pri subjektivnih ljudeh pa zahteva vzgoja, — predvsem vzgoja in izoblikovanje značaja, — mnogo dela, mnogo truda, mnogo potrpljenja. In je z mladimi še precej težje kakor s starejšim, zrelim človekom!

Vprašujemo se, odkod take struje? Odkod sebičnost, odkod subjektivnost? Kdo jih povzročuje, ustvarja? — Prav gotovo so posledica stalne negotovosti v današnjih življenjskih odnosih. Živimo pač iz dneva v dan, — od danes na jutri, — iz rok v usta, — nobeden ne mara misliti ali razmišljati za daljšo dobo naprej, ker ga je takih razmišljanj strah. Ni torej občutka gotovosti, ki bi ga tako potrebovali za oblikovanje karakterja.

Kako priti v neko normalno kolesnico? — Predvsem preskrbeti mladini delo! Delo in le delo ustvarja občutek gotovosti, delo nudi možnost in pot k veselju, ... delo vzgaja samozavest: Nekaj pomenim, ... potreben sem! Delo sili k analitičnemu mišljenju in k spoznavanju zvez, stikov; — pri delu uvidi mladec, da je delo logična posledica družbenih odnosov; ... pri delu se razvije razredna zavednost.

Seveda bi mlad človek potreboval v času svojega dozorevanja poleg občutka gotovosti še možnost lahke in hitre družbene orientacije. Med tolikimi socializmi, kolikor jih imamo, ... med skupinami in skupinicami, ki se prerivajo, prepirajo in bojujejo druga z drugo, se mlad delavec gotovo težko orientira in je vzgoja njegovega značaja danes neprimerno težja kot je bila delavcu v »starih dobrih časih«.

Strnjeno delavsko gibanje lajša orientacijo. Če ima mladec delo in če ve, kam spada, — potem je že izginila

Prizor s ceste, kakršnih se lahko vidi v vsakem mehiškem kraju: Cestno prodajanje oslovskega mleka; mlekar goni svojo oslovsko čredo po cestah ter natoči kupcu kar sredi ceste sveže mleko.

notranja nervoza in nemočnost, ... potem je že uvidel in doumel, da ne morejo lepe sanje dozoreti in se uresničiti od danes na jutri. Začel se bo objektivno interesirati za pogoje, ki vodijo k ustvaritvi ciljev; — zorel bo v stvarnosti in v značaju.

Proces zorenja bi bil pospešen, če bi starejši gledali na mladino bolj s psihološko-pedagoške strani ter tudi sami kaj pripomogli za resničen uspeh. Vsekakor bi potrebovali ljudi, kakor so bili Sokrat, Plato, Aristotel, Jezus. Ti so mojstrsko razumeli mladino in so se znali uživati v mlado generacijo ter jo pridobiti za svojo stvar. Učili so z besedo in z dejanjem, z znanostjo in z značajem. Bil so mladini učitelj in vzori obenem.

Današnja doba je zaljubljena v množico, v prireditve in zborovanja v velikem, čim večjem obsegu. Ta cnostranost ima svoj vzrok. V masi je težko priti do posameznika, — pa tudi posameznik ne more ničesar doseči. V masi »tudi posameznik z volkovi«. V masi preneha občutek odgovornosti; — masa se navdušuje za ideje, ki si često nasprotujejo, ne da bi se tega zavedala. Zato se množice ne da vzgajati, — vzgajati je treba posameznike, diskutirati ne z množico, marveč z poedinci!

Vzgoja značajev je posebna naloga pedagogike. V stvarno-gospodarskem pogledu, ekonomično in sociološko, je socialistično gibanje daleč pred drugimi, — kar se pa psihologije in pedagogike tiče, bi se pa moralo še mnogo učiti od drugih. Predvsem, kako pridobiti mlajšo generacijo, kako jo pripraviti do aktivnega dela v družbi. Za socialistično zgradbo sta danes psihologija ter pedagogika prav tako potrebni kakor ekonomija in sociologija. Živimo v kritičnih časih, ki jih ni mogoče obvladati le z bojem za objektivne cilje, marveč s tem bojem in z vzgojo delujočih subjektov.

V. R.

Veliki govorniki

Austen Chamberlain

16. marca 1937. leta je umrl Austen Chamberlain, brat sedanjega ministrskega predsednika Velike Britanije in član angleške politične rodbine Chamberlainov. Iz svojega 50-letnega političnega delovanja je zapustil tudi mnogo političnih spisov. Iz njih prinašamo razpravo o govornikih in govorništvu. Pri tem gotovo ne gre za nikake politične simpatije do Chamberlainov, temveč samo za predmet: govorništvo, ki ga je obdelal na podlagi živih primerov, kar bo dalo marsikatero vzpodbudo vsakemu, ki je ali hoče postati ali se spopolniti kot govornik. Imen angleških politikov, ki se omenjajo v razpravi, ne bomo pojasnjevali, ker bi iz tega pod robom nastal cel oris angleške politične zgodovine — a nam gre v tem primeru samo za govorništvo. — Op. ur.

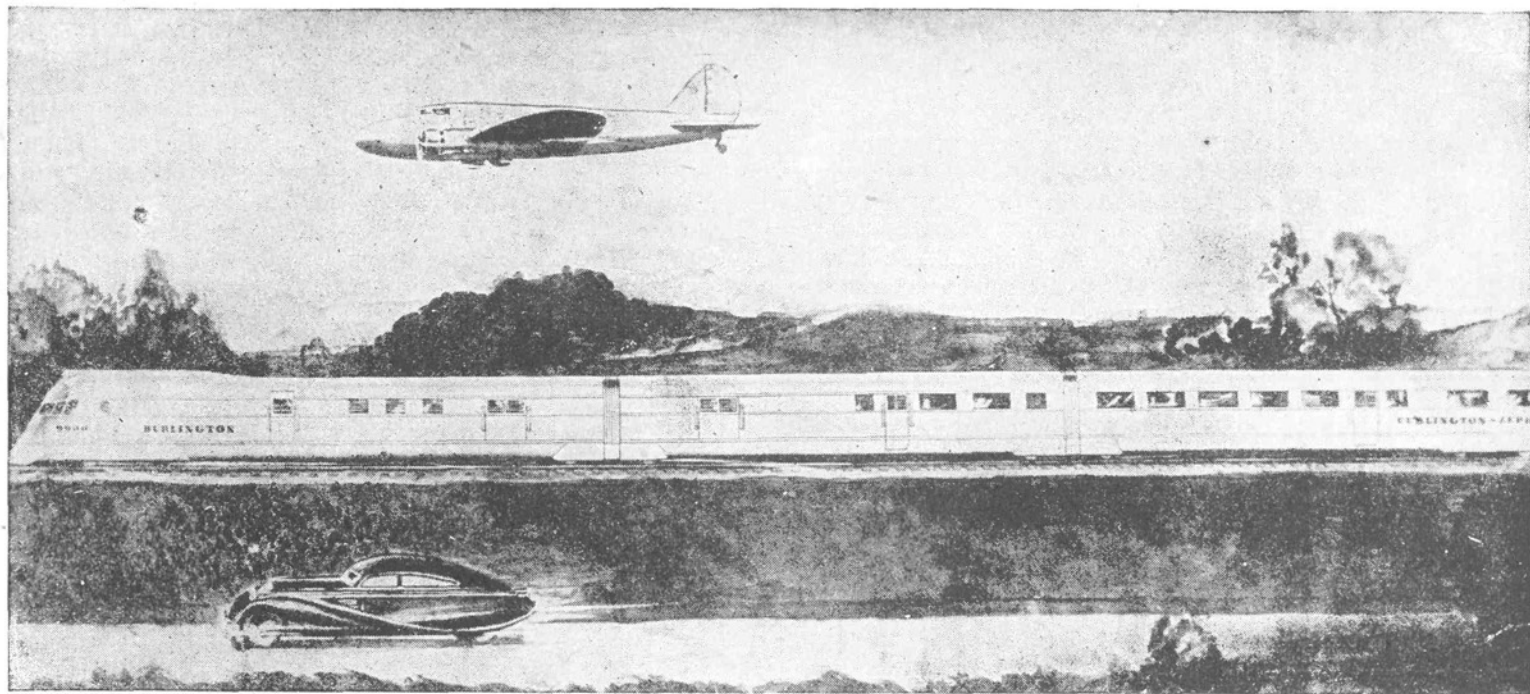
Kako pripravljajo veliki govorniki svoje nagovore? Ali je pri tem kaj skupnega? Ali je kako zlato pravilo, ki vodi začetnika k uspehu? Verjetno ne, toda zbrati snov za pravilen odgovor ni lahka stvar. Beležke, ki si jih zapisujejo za govore, jih govorniki po končanem govoru strgajo, ali če jih nekaj časa obdržé, jih navadno uničijo pri prvem prelistavanju nabranih papirjev. In čeprav so te beležke po kakršnemkoli srečnem primeru ostale, še vendar ne kažejo, v koliko in kako se je pripravljajal govor. Številni so opisi učinka, ki so ga imeli zgodovinski govori na poslušalce, toda iz tega še ne vidimo, kako se je govornik pripravljajal na svoj nastop.

Stvar je vsekakor zanimiva. Pred skoro štiridesetimi leti sem prosil Johna Brighta, da mi da beležke k njegovemu zadnjemu velikemu govoru, ki ga je imel pred javnostjo. Za njim sem hotel zbrati to gradivo pri vseh svojih sodobnikih. Toda bal sem se, da se jim ne bi zdel vsiljiv. Tudi Bright je na mojo prošnjo najprej zgrbančil čelo,

čeprav je čez nekaj dni zelo prijazno ustregel. Razen govorov mojega očeta imam zelo malo tega gradiva na razpolago. Nekateri naši največji govorniki se ne poslužujejo nobenih beležk, niti pri govorih, ki so jih najskrbneje pripravili. Če sami ne povedo svoje skrivnosti, smo v takih primerih navezani samo na ugibanje. Mislim, da so se v osemnajstem in devetnajstem stoletju mnogo temeljiteje pripravljali na govore kakor dandanes, kajti imeli so več čas in so prav gojili govorniško umetnost.

Pitt mlajši je žel takoj odločilen uspeh v spodnji zbornici. Niti spomin na veliko govorniško nadarjenost njegovega očeta ni mogel zmanjšati sinove slave. Pittov biograf lord Stanhope nam je opisal, kako se je mlajši Pitt učil pri svojem očetu. Oče mu je redno dostavljal primere iz govorov, da se je z njimi pečal, in mu nasvetoval, »da vzame v roke kako tuje-jezično knjigo, ki jo pozna, posebno kako latinsko ali staro-grško delo, iz katerega naj na glas bere v angleškem prevodu in naj se pri tem ustavi vselej, kadar si ni popolnoma siguren pravega izraza v materinskem jeziku.« — »Da bi izuril sina v zvočni zgovarjavi,« poroča nadalje Stanhope, »je sin dan za dnem v njegovi navzočnosti recital odlomke iz najboljših angleških pesnikov, posebno Shakespeara in Milтона.« Ko je po tej šoli v mladosti prišel v poslansko zbornico in moral tam govoriti, »si ni v naprej pripravljajal ali zapisoval vrstnega reda stavkov. Zabeležil si je kvečjemu nekaj številčk o finančah in kako geslo.«

Fox si pa sploh nobene beležke ni zapisal. George Trevelyan ga opisuje kot govornika, ki je stresal govore iz

Tehnika premaga s časom vse zapreke... Na poti iz San Franciscia v New York so se srečala tri prevozna sredstva, ki vsako na svoj način skrbi za prevallitev ogromnih razdalj: v zraku kraljuje potniško letalo, ki razvija hitrost 4.8 km na minuto, po tračnicah brzi »Burlington-Zephyr« imenovani jekleni vlak, ki ga goni motor ter prevozi 3.2 km v minuti, po gladki ravni cesti pa brzi najnovejši tip avtomobila.

rokava. »Trud, ki ga je posvečal temu, da se je učil govoriti besede drugih, ga je napravila sposobnega, da je vso pozornost posvetil težavni nalogi, da je svoje lastne govore gladko govoril in sicer tako, da je dosegel največji učinek.«

Zopet drugačen govornik je bil neki poslanec iz mojih prvih let v spodnji zbornici. Ta je imel prav dobre govore, polne dobrih domislekov. »Kako pridete do tega?«, sem ga nekoč vprašal. »Veste,« je dejal, »dobrega tajnika imam; njega posadim v eno sobo, jaz sedem v drugo in tako vsak zase piševa govor. Potem ju primerjava in vzameva iz obeh najboljše.« To je skrivnost zasebnih tajnikov in uradnikov! Kako vas mora boleti, kadar vaš šef vaše dokaze obrne in najboljši misli skvari!

Kaj je prav za prav priprava na govor? Moj oče je dejal nekoč siru Edwardu Hamiltonu, da mu je Gladstone rekel, da svojih govorov ne pripravlja, kvečjemu če gre za kako posebno težavno in važno izjavo o zunanji politiki. »Ne vem, kaj razume pod pripravo,« je odvrnil Hamilton. »Če misli s tem, da ne sede za mizo in ne piše govora, ima prav, toda on leži na zofi in snuje v sebi govor. In gospod Chamberlain, rečem vam samo to, da mu nihče rad ne pride blizu na dan pred kakim velikim govorom.« Kateri zasebni tajnik ne bi mogel povedati podobne zgodbe? Mislim, da še nihče ni imel dobrega govora, ne da bi prej čutil neke napetosti, če je sploh utegnil misliti na to.

V naglici naših dni, ko so priložnosti za govore tako pogoste in možnosti za razmišljanje tako redke, je brez dvoma priprava v veliki meri napol podzavestna in govor je rezultat razmišljanja v prostih trenutkih ali sredi drugih zaposlitev. Pri tem ostane mnogo slučajju prepuščena. »Gospod moj,« je dejal dr. Johnson »človek se čudovito duhovno zbere, če ve, da bo čez štirinajst dni obešen.« In prav tako se zbere človek, ko vidi, da bo že čez trenotek moral govoriti tisočglavi množici, ali če ji že govori. Pod tem pritiskom se hitro oblikujejo misli, ki so se prej megleno sprehajale po človeku. Neurejene misli se nenadoma uvrščajo v pravi red. »Kaj si delate skrbi, Chamberlain?« je rekel nekoč Bright mojemu očetu, ko se je ta potožil, da mora na eno samo sobotno popoldne imeti na treh velikanskih zborovanjih tri govore — »vsa-

kega z nekim začetkom, sredino in koncem.« »Kaj si delate skrbi? Velika množica pred vami vam daje vedno nove domisleke.« Brez dvoma se pa pri tem pozabijo stvari, ki so bile vredne, da se povedo, in potem se bo govornik jezil nad seboj radi zamujene priložnosti. Toda to ne pomeni mnogo. Srečni so lahko oni, ki si po končanem govoru ne morejo očitati, da so povedali nekaj, kar bi bilo treba takoj preklicati.

Disraeli je bil od beležk prav tako malo odvisen kakor njegov veliki nasprotnik Gladstone. »On je imel,« kakor pravi Buckle, »čudovit spomin, ki ga je sicer včasih zapeljal, da je govoril ali zapisal dobesedno stvari, ki jih je drugod slišal, vendar mu je omogočil, da je lahko izhajal brez vseh zapiskov.« Disraeli sam je rekel: »Če bi uporabljal beležke, bi se popolnoma opiral na nje in to ne bi dalo nobenega pravega govora.« Mnogo je zavisel od navdahnjenja, ki ga je dobil od svojih poslušalcev. S tem pa seveda ni rečeno, da se ne bi skrbno pripravljal pred vsakim velikim govorom ali da ne bi v sebi predeal in izpilil domislekov in besed, ki jih je na videz kar tako iz rokava stresel v svet. Če je pripravljel kak pomemben govor izven parlamenta, se ga je naučil deloma ali v celoti pri izkušnem poročevalcu »Timesov«, Neilsonu, do katerega je imel posebno zaupanje.

Čudovito je, koliko govornikov se naiskrbneje pripravljajo na govor, ne da bi rabili zapiske. Salisbury in Bonar Law sta spadala k tem; in pri tem je bil vsaj Salisbury ne samo učinkovit, temveč tudi po obliki sijajen govornik.

Bright je imel fin posluh za tek in dihanje jezika in nezmotljiv čut za udarno besedo — to je moral biti naraven dar. »Da znam dobro govoriti, pride od tega, da sem bral dobra dela,« je nekoč zapisal Bright in res je malokdo tako kakor on poznal sv. pismo in Milтона in — čudovito — Byrona. Neka mojih tet, pri katerih je stanoval, ga je prosila neko nedeljo popoldne — to je bilo proti koncu njegovega življenja — naj ji bere na glas iz Browninga. Ustregel je prošnji, ker pa mu Browningove pesmi niso pomenile mnogo, je kmalu knjigo odložil in po spominu recital iz Byronovih pesmi, ki so ga privlačevale tako radi svoje govorniške moči kakor radi Byronovega strastnega svobodoljubja.

Trevelyan pravi o osnutkih Brightovih govorov: »Za vsako misel ima zabeleženih nekaj besed, dočim je izpisano celotno besedilo zaključnega stavka ali »otoka«, kakor ga je imenoval Bright.«

Da, zaključek govora. Mislim, da je bil Palmerston, ki je nekemu začetniku v poslanski zbornici nasve-toval: ne skrbite za začetek govora, kajti ta vam je po-dan iz samega nagovora. Tudi jedro govora ne more biti težko, ker pri tem gre vendar za predmet vsega govora, in gotovo ne boste govorili, ako ne obvladate tiste snovi (mislim, da je bilo s tem še v Palmerstonovi dobi neko-liko preveč zahtevanega). Poznati pa morate že konec govora, ker sicer ne boste nikdar našli konca. — Tega nasveta sem se sam trdno držal v svoji začetni dobi, vsaj kar se konca govora tiče. Toda dognal sem, da sem čes-to te pripravljene stavke rabil že sredi govora, da sem pre-skočil prepad, ki nenadoma zazija pred govornikom, ako ga za trenutek zapusté duhovi.

»Dobro si vtisnite prehode,« mi je svetoval lord Goschen, »steze, ki vodijo od enega predmeta k druge-mu; besede same lahko prepustite trenutku.« To je do-ber svét; toda Goschen sam si je dobršen del svojih go-vorov prej spisal in jih pred sejo s kakim poročevalcem pregledal. Goschen je bil zelo kratkoviden in je imel majhno, zelo težko čitljivo pisavo, radi česar je le težko uporabljal svoje beležke. Ni se zgodilo samo enkrat, mi je pripovedoval današnji lord Goschen, da ga je oče pro-sil: »Vem, da imam v teh zapiskih nekaj dobrega, toda razbrati ne morem. Ali mi ti poiščeš?«

»Randolph Churchill (oče Winstona Churchilla),« pri-poveduje lord Salisbury, »mi je nekoč posodil zapiske za govor, ki ga je hotel imeti ali ga je tudi imel, ko sem bil še študent. Bili so zelo natančni — gesla, postranska ge-sla in prav postranska gesla. Takrat mi je pripovedoval, da je uporabil že vse metode: učenje na pamet, obširne zapiske in popolnoma prost govor.« Jaz bi rekel, da smo vsi isto poskusili. V prvih letih tega stoletja je bila nekoč med mnogo week-end družbami v Taplow-Couretu tudi družba, pri kateri so mogli ljudje opazovati lorda Per-cyja, kako je govoril svoj ponedeljski govor v enem dre-voredu, lord Hugh Cecil v drugem, dočim je Winston Churchill preizkušal konec svojega govora v tretjem drevoredu...

Zapiski Asquitha kažejo skrbno, da, celo dobesedno pripravo govora. Toda njegov slog je izviral iz njegove narave tako, da so se njegovi pripravljeni govori zelo malo razlikovali od nepripravljenih. Oboji so se odliko-vali po jasnih stavkih brez napak, po popolnem obvladanju jezika, po sigurnem, lahnem razpletanju snovi do konca, ki je bil pravilen raz-umno in slovnično.

Popolnoma drugačen je bil Balfour. Moj oče mi je pri-povedoval, da je bil Balfour najprej slab govornik, ko je bil izvoljen v poslansko zbornico. Nikdar si ni pridobil tistega lahno tekočega govora, gladkega prednašanja, ki osvoji poslušalce. Pripravljaj se je na govore malo. Ni mu vedno padla v glavo prava beseda in tudi se ni zadovo-ljil s prvo primerno besedo, če ni bila najboljša. Zato je delal v govoru odmore, je okleval, včasih ves stavek na novo oblikoval, s čimer je včasih razočaral ljudi, ki so ga prvič slišali. Toda poslansko zbornico je popolnoma ob-vladal. »On igra na vseh vas kakor na strunah stare vio-line.« mi je nekoč dejal prijatelj, ki je poslušal z galerije zaključni Asquithov govor. Obvladal nas je s svojo oseb-no ljubeznjivostjo in duhovno premočjo. Poleg tega je imel redek dar, da je znal biti vedno nad strankarsko prepirljivostjo in da nas je s svojim govorom dvignil.

Spominjam se, kako je neki petek Balfour prisedel k meni v parlamentu, kjer sem nekaj časa sledil debati za našo stranko, ki je bila v opoziciji. S pol ušesa je poslu-šal govore in se istočasno razgovarjal z menoj o stvareh, ki se jih je slučajno spomnil. Nato mi pravi: »Če hočem

imeti zaključni govor, moram malo pomisliti, kaj naj po-vem.« In potegnil je pol ducata kuvert iz nastavka na mizi in brez oklevanja zapisal neko geslo na prvo ku-vertu zgoraj, drugo približno na sredo; nato je sledila še druga in tretja kuverta. Pod ta okvir je še nekaj zabele-žil in delo je bilo končano. Opazoval sem ga, kako je delal beležke in občudoval sem hitrost, s katero je delal njegov duh, in dejstvo, da je imel takoj govor kot celoto pred seboj. Okvir je bil že narejen, ko je zastavil pero na papir. Mislim, da so bili pri Balfourju tudi najnatanč-nejši zapiski samo gesla, po katerih si ni dal nikdar ome-jevati svobode med govorom.

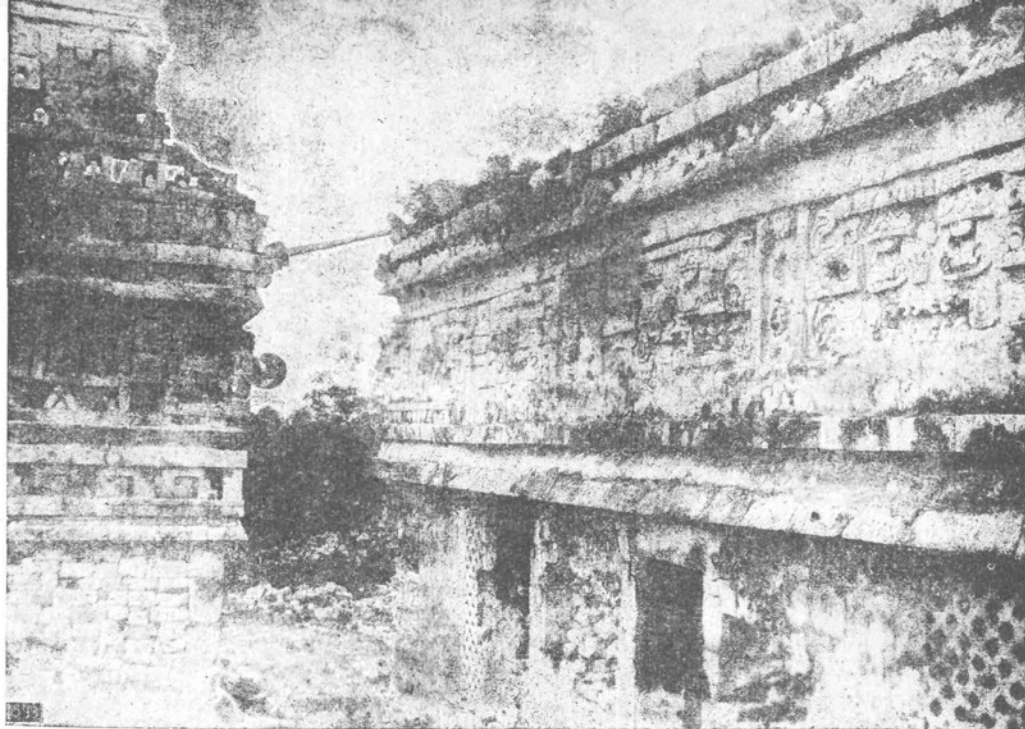
V tem je dejansko ena težava. Ako izkušen govornik natančno ve, kaj hoče povedati, in je to kakorkoli trdno zasidrano v njegovem spominu, to lahko pove in si isto-časno privoščí velike ovinke, ki pridejo kot odgovori na medklice ali kot trenutni domisleki. Ali ako vidi svoj go-vor samo v velikem pred seboj, bo verjetno enako žel uspeh, včasih še večjega, prav zato, ker ve, da je popol-noma navezan na trenutna navdahnjenja, ki se jim popol-noma izroči. Moj oče mi je svetoval: »Ne porabi toliko dela za svoje govore, kakor sem to jaz počel. Tega ne rečem zato, ker bi mislil, da bodo tvoji govori boljši, ako jih manj pripraviš, toda dandanes, ko je treba imeti toli-ko govorov, bi bilo to breme pretežko.«

Moj oče se je mnogo trudil s pripravljenimi govori. Govor, s katerim je začel v Glasgowu kampanjo za nove carine 1903. leta, je pomenil ne samo pripravljeno delo več mesecev, temveč tudi večdnevno delo z zapiski. No-ben trud mu ni bil odveč, da je za vsak svoj dokaz po-iskal najboljšo obliko in da je imel vsak odstavek nepo-sredno zaželen uspeh. Lahko pa je govoril tudi prosto brez priprave. O govorih na velikih javn'h zborovanjih je navadno rekel: »Prva velika težava je najti pravi pred-met — začrtati dokazilno črto. Potem preostane kot glavna naloga, da se izloči iz govora vse, kar je sicer na sebi dobro, vendar ne vodi neposredno k določenemu za-ključku, ki si ga je zasnoval.« Ali ni to izločenje k stvari ne spadajočega ali samo tega, kar je odveč — skrivnost vsake velike umetnosti?

Kadar je imel obilo časa, je napisal osnutek govora. Iz tega osnutka si je napravil beležke za govor, pri čemer je mnogo prvotno zapisanega zavrgel in vstavljal novo. Te zapiske je spet dvakrat ali trikrat pregledal, da so se mu trdno vtisnili v spomin. Vendar se je še med govo-rom ozrl na beležke in ni nikdar mislil na to, da bi jih skrival. Vendar je napravil gladek ovinek, ako je bilo treba uničiti nekoga, ki je napravil medklic, ali odgovo-riti na neko vrženo vprašanje, ne da bi se mu bilo treba bati, da bi izgubil nit ali da bi pozabil, kje je bil pred medklicem. Ta popolna lahnost in sigurnost — združena z njegovim posebno jasnim glasom — sta mnogo pripo-mogli, da so se poslušalci pri njegovem govoru dobro po-čutili in mu radi sledili.

Ko sem mogel jaz prisostvovati njegovim shodom, je bil že govornik, ki mu je bil govor tako lahak in ki je bil tako svoboden v svojih kretnjah in je tako obvladal vsa-pomožna sredstva, kolikor je sploh mogoče. Nihče pa si menda ni mogel misliti, kako resno se je pripravil na vsak pomemben govor. Kolikokrat sem doživel, da se je zaprl v svojo knjižnico, od zajtrka do kosila, od poldneva do večera in še potem v jutranje ure — in po vsem tem včasih le še ni nič določenega dosegel. »Ne morem najti prave niti,« je tedaj dejal in se za uteho spravil na kak francoski roman. Naslednji večer je pa navadno rekel: »Da, danes bom končal svoj govor, preden ležem.«

Čeprav se je tako skrbno pripravljaj, ni moj oče nik-dar izročil časopisom niti jedra govora, preden ni res spregovoril govora, ker sicer bi bil po njegovem mnenju obvezen, da bi moral imeti govor res v določeni obliki. To bi pa bil zanj neznosen pritisk. V tej zvezi mi je pri-povedoval zgodbo iz časa, ko je bil še le nekaj let posla-

Razvaline staroindijanskega templja
v deželi Yucatan v Mehiki.

nec. Imel je javni shod v Birminghamu. Poročevalec »Timesov« je nagovoril mojega očeta. »Moj časopis,« je dejal, »je pripravljen, da vam odstopi en stolpec, če mi poveste, o čem boste govorili.« Oče mu je odgovoril, da tega ne more povedati v naprej. »Potem,« je dejal »Timesov« zastopnik, »mi je žal, da ne bomo prinesli nobenega poročila o vašem govoru.« »Dobro,« je odvrnil moj oče, »hvaležen sem vam za vašo ponudbo in tudi meni je žal, da je ne morem sprejeti. Tolaži me pa misel, da se bo zgodilo eno od obojega. Ali ljudje ne marajo brati mojih govorov — in v tem primeru je nesmiselno, da bi tiskali moje govore, ali pa hočejo ljudje vedeti, kaj jaz

povem, in v tem primeru boste morali prej ali slej poročati.«

Iz vsega tega, kar sem povedal, vidite, da ni nobenega trdnega pravila. Vsak govornik ima svoj način — mnogokrat še več. Nekdo si v naprej skrbno pripravi beležke, drugi nobene. Nekdo si spiše govore; drugi sploh za to ne vzame peresa v roke. Iz vsega tega si lahko izberemo neki način, ki se nam zdi primeren, ali pa nobenega, in vendar bomo našli neki vzor. Toda en sklep je po mojem jasen. Kdor pravi človeku, ki se udeležuje v javnem življenju: »O, vi pa nimate z govorom nobenega truda,« ta ni videl človeka, ko se je kakorkoli pripravljaj na govor. Žena bi mogla povedati o tem drugačno zgodbo.

M A T I

Ivan Cankar

(Pred dvajsetletnico smrti Ivana Cankarja prinašamo njegov slavonspev materi iz zbirke »Moje življenje«. Revščina je bila pri Cankarjevih, vendar so še našli sredstva, da ga pošljejo v šolo v Ljubljano. Takrat je spoznal svojo mater).

Na predvečer moje selitve v Ljubljano je stopila mati čez prag in mi je pogledala v lice; v tistem samem pogledu sem spoznal njo, ves svoj dom in svoje življenje od rojstva.

Kar je bilo do tega trenutka, je bilo življenje v zraku, v vetru, v solnčni luči, med zvezdami, v pesmi škrlanca in vonju ajde, vsepovsod je bilo, samo ne med ljudmi, samo ne doma med črnimi stenami. Zdaj, v enem samem pogledu, v enem samem hipu je bilo mahoma vse razodeto, nasilno, neusmiljeno.

Dolgo je stala mati na pragu, ali pa se mi je dolgo zde-lo; in me je gledala naravnost, kakor gleda sama smrt ali sam Bog. Iz mojega presekanega srca ni bilo besede, komaj da je nepriklicana šinila preko suhih ustnic:

»Saj ne maram v Ljubljano! Mati, saj ne maram!«

Nenadoma je bil njen pogled ves drug, ves miren, kakor da se je razgledavala po cesti.

»Zdaj boš večerjal!«

Stala je v izbi, ozrla se še naokoli, kakor da bi hotela reči nekaj drugega, nekaj resničnega. Nazadnje je rekla

še enkrat tako tiho, kakor da je mislila vse nekam drugam:

»Zdaj boš večerjal!«

In je šla; tako, kakor gre mati, ki je zvest suženj svojih otrok: tiho in plaho.

Vse mi je bilo odkrito, planilo je v strašni goloti pred očmi.

»Nikogar nisi ljubil; še matere ne, še nje ne, te svetnice!«

Da bi vsaj ne bila rekla: »Zdaj boš večerjal!« Kajti rekla je s to besedo: »Večerjal boš, jaz ne bom; moja kri in moje solze boš večerjal!«

Spoznanje me je grobo sunilo ob tla. Ugledal in zaslišal sem tik pred seboj stvari, mimo katerih sem hodil prej slepec in gluhec.

»Kar beži!« je reklo v meni.

Kar beži iz teh krajev trohnobe in smrti! Kajti vse, kar je bilo — trohnoba in smrt! Na vsakem koscu kruha materina solza; v vsakem pogledu tiho očitjanje; z vsako besedo grenek vzdih. Življenje, od ure do ure, od dne do dne, od vekomaj do vekomaj, zmirom enakomerno, vse to življenje suženjska miloščina, mimogrede ob jarek vržena! In še za to miloščino hvali Boga, hvali ga za ta korenin močnik!

V teh grenkih mislih pa je bil Bog sam s svojo ljubeznijo.

Svoje najbližje, ki sem jih do tega hipa komaj zdaleč poznal, sem ugledal nenadoma v topli, jasni, ljubeznivi luči, da bi jih po vrsti objel in poljubil ter jih prosil odpuščanja. Šele ob žaru ljubezni zagleda človek vse mnogoštevilne črne pege na svoji duši. Nobena ne ostane skrita, nobena ni pozabljena, niti ena se ne da za zmirom izbrisati. Spovednik odpušča grehe in daje odvezo, srce samo pa ne odpusti nikoli in ničesar, pozna edinole »vnebovpijoče grehe, ki ne bodo odpuščeni ne na tem in ne na onem svetu.« Srce ima svoj poseben katekizem; kar je v šoli in cerkvi smrten greh, je srcu vesela prigoda; toda smrtnih grehov, ki jih verno zapisuje srce, ni v šolskem katekizmu.

Pil sem v zakristiji mašno vino iz keliha; to ni bil greh, srce ga ni zapisalo. Večerjal sem in nisem pomislil na mater, ki je sedela zunaj na pragu in ni večerjala; to je bil smrten greh.

In še to pravično srce samo je polno hinavščine; še sodnik je grešnik. Kadar zapisuje grehe, mu je to zapisovanje milo in sladko opravilo; prijetne solze toči ob svoji lastni pravičnosti. Spoznanje nevhvaležnosti me je bolelo do krvi, ali ob tisti bolečini se mi je stresalo vse telo v sladkem trgetu. Kajti greh mi je bil pokazal lepoto, ki sem jo žalil, dobrotnost, ki je nisem ljubil.

Veliko prenese človek, to vem sam; par konj bi ne zvleklo tovara, ki ga nosi na plečih že otrok. Ali da se da trpeti toliko in tako dolgo, kakor je trpela moja mati, je bil čudež, ki si ga še zdaj ne morem natanko razložiti. Žena je devetkrat močnejša od moža, mati pa devetkrat devetdesetkrat. Če bi bil rekel svoji materi, da naj mi za ped odmakne Ljubljanski vrh, zato ker preveč tišči na Močilnik, bi ga bila najbrž zares odmaknila. Bog daje ma-

teram čudne uganke. Na primer: kako bi se pripravilo kosilo za osmero ljudi, če ni groša v hiši in če ne da štacunar niti soli na upanje? Kosilo je na mizi. Skrivnostno gre življenje dalje od dne do dne in se ne ustavi. Strma in grapava je pot, težek je voz; na vozu sede otroci, osmero jih je; jedo in pijo, smejo se in kriče; mati je vprežena; če bi se odpočila, če bi stopila prepočasi, bi ji švrknilo preko sključenih pleč: »Hej, potegni!« Tam kje pod visokim klancem omahne. Omahne in umrje. In še umreti jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja.

Dolgo v noč nisem zaspal. Oče in mati sta bdela. Oče je šival mojo obleko, mati je gladila in spravljala moje perilo. Vroče in zatohlo je bilo v izbi.

»Naj bi šel rajši za hlapca!« je rekel oče.

Mati je molčala.

Ko sta vpihnili luč, je žarko zasvetil mesec skozi okno; tako bela in sijajna je bila mesečina, da bi bil lahko bral ob nji. Vedel sem, da bo treba zgodaj vstati, zato sem zatisnil oči, da bi zaspal. Kadar jih nisem klical, so potrkale sanje same na trepalnice in toliko jih je bilo, da sem izbiral med najslajšimi; ali kadar sem jih vabil in prosil, ni bilo glasu od nikoder. Pusto in težko mi je bilo srce.

Okrenil sem se, da bi zastrl okno, ker mi je sijala rezka mesečina še skozi trepalnice. Ugledal sem mater, ki je klečala ob svoji postelji. V mesečini je bil njen obraz bel in čist, kakor od kamna. Tudi ona se je ozrla name.

»Kaj ne spiš?«

»Ne morem!«

Vstala je, stopila k meni ter me pokrižala; takoj nato sem zaspal. Ko sem se ob rani zori vzdramil, sem imel lica vsa mokra od solz.

G O S P O D A R

Drama v štirih dejanjih. — Spisal Etbin Kristan

(Četrto nadaljevanje.)

Sirc: In tako ste prišli, da odkrešete Jeklencu v obraz, kar mu gre. Izbrali ste si pravi dan za to.

Filip: Pravi dan, da. Danes mora njegovo srce biti vendar pristopno prošnji.

Sirc: Tako vas je torej pritisnil na tla.

Filip: Ali mislite, da je to lahko romanje? O, prepričan sem bil, da mora priti dan, ko pokažem Jeklencu svojo vrednost in ga prisilim, da obžaluje. Eh, take sanje so za mogočne... Kadar se začno vse nade tajati kakor pomladni sneg, in leze pomanjkanje v žepe in strah v kosti, ni več ne časa ne prostora za take misli. Ponos skopni, upornost izpuhti, človek postane berač.

Sirc: Žal mi vas je, Rožina.

Filip: Zdi se mi, da prihaja gospod Jeklenec. (*Vstaja.*)

Jeklenec in Olga (*prideta z leve*).

Jeklenec: Oho, gospod Rožina! Tudi vi prihajate na našo skromno slavnost?

Filip: Tak, kakršen sem, gospod Jeklenec? In brez vabila.

Jeklenec: Edini ne bi bili brez fraka.

Filip: Zdi se, da ste dobre volje, gospod Jeklenec, in to oživljuje moje nade.

Jeklenec: Ali poznajo vaše nade razliko med dovoljenim in prepovedanim sadom?

Filip: Naučile so se, gospod Jeklenec.

Jeklenec: Olga, menda me ne bo prosil tvoje roke.

Olga: Oče!

Jeklenec: Na dan torej z nado!

Filip: Slišal sem, da moje nekdanje mesto v pisarni še ni zasedeno.

Jeklenec: Delo se opravlja, četudi še nimate stalnega naslednika.

Filip: Ali ne bi bilo mogoče, da bi me zopet sprejeli?

Jeklenec: Kje ste delali doslej?

Filip: Pri vas, gospod Jeklenec.

Jeklenec: Od onega časa ste pa postopali, kaj?

Olga: Oče, le nizkost porazi človeka, pa ga potem zasmejuje.

Filip: Gospod Jeklenec, ako ste me hoteli kaznovati, ste dosegli polno mero svojega namena. A vekomaj me vendar ne morete preganjati. Saj je to prav tako, kakor da ste me obsodili na smrt. Zagrešil nisem nič tako strašnega, da bi zaslužil popolno uničenje.

Jeklenec: Ne morem vam odgovoriti po svoje, ker pazi Olga na mojo oliko.

Olga: Filip te prosi za službo. Zdi se mi, da bi lahko prav na kratko odgovoril.

Jeklenec: Prav lahko, če bi bil gospod Rožina jasno povedal, kar bi bilo treba povedati v zvezi z njegovo prošnjo.

Olga: Bolje bo, da dovršite to stvar brez mene.

Jeklenec: Ne. Prav tvoja navzočnost je potrebna. Vi, gospod Rožina, pač razumete, zakaj.

Filip: Kadar sega človeku voda do ust, ne more sanjati o prelesti rož in o čudovitosti tujih svetov.

Jeklenec: Pogledite torej moji hčeri v oči in ji povejte, kar je treba.

Filip: Gospod Jeklenec!

Jeklenec: Povejte ji!

Olga: Jaz ne iščem službe v tvoji pisarni. Mene ne moreš prisiliti, da ti pomagam povečevati ta poniževalni prizor. Zbogom.

Jeklenec: En trenotek, Olga. Pojdi, in gospod Rožina gre lahko svojo pot, trkat na vrata, ki se ne odpirajo.

Olga: Ti znaš rabiti svojo moč. Udari.

Jeklenec: Govorite, gospod Rožina.

Filip: Gospodična, žal mi je, da sem se kdaj drznil dvigniti svoje oči do vas.

Jeklenec: Povejte ji, ali jo ljubite.

Filip: Gospodična Olga, priznati moram, da vas ne ljubim.

Jeklenec: Priznajte, da je niste ljubili nikdar.

Filip: Gospod Jeklenec, te laži ne zahtevajte od mene. Strašna je pokora, ki ste mi jo naložili.

Jeklenec: Potrebna je.

Filip: A tudi vam mora zadostovati priznanje, da so skrbi zadušile ljubezen. Vi najbrže ne veste, kakšna moč je v skrbeh.

Jeklenec: Jaz da ...! Mladi gospod, tudi kdor bi bil poklican ... Jaz da ne vem? ... Vam so skrbi zadušile ljubezen ... Hm, naj to zadostuje. Pridite jutri v pisarno. Vaše mesto bo pripravljeno.

Filip: Hvala vam, gospod Jeklenec.

Jeklenec: In na naši slavnosti ne ostanete?

Filip: Lahko vam bo razumeti, da moje razpoloženje ni slavnostno.

Jeklenec: Torej do jutri.

Filip (odide).

Jeklenec: Sedaj, Olga, lahko greš, kamor se ti mudi.

Olga: Zrak se je izpremenil, in sedaj moram ostati, ker me tišči nekoliko besed na jeziku.

Jeklenec: Zgodi se volja tvoja. Le toliko moraš potrpeti, da opraviva s prijateljem urednikom. Gospod Sirc, slišali ste razgovor s Pelinom.

Sirc: Bil sem navzoč.

Jeklenec: Ali bi vas kaj mikalo zlezti v parlament?

Sirc: Vi bi podprli mojo kandidaturo?

Jeklenec: Bi. In verjemite, da bi to zaleгло.

Sirc: Verjamem. Pelin se je prepričal. Toda jaz nisem Pelin, in bolje bo, da ne govoriva o tem.

Jeklenec: Mislite, da bi bili slab poslanec?

Sirc: O tem bi morali soditi drugi. Toda kaj bi vi počeli z dobrim poslancem, ko potrebujete dobrega parlamentarnega hlapca?

Jeklenec: Vrag bi vedel, kako je mogoče, da se zbira toliko protislovij pod eno lobanjo.

Sirc: Pod mojo, gospod Jeklenec?

Jeklenec: Pod vašo. Enkrat se zdi, da ste edini človek, ki razume in ima zmisla za moje delo, drugič, kakor da napenjate vse vrvi, da potegnete z uporniki. Vsaj v tem ima Pelin prav — vrag naj vas razume.

Sirc: Poiščite nit in naberite nanjo protislovja, pa spoznate njih logiko.

Jeklenec: Tedaj ne bo nič s kandidaturo.

Sirc: Hvala, gospod Jeklenec, za sedaj še ne. *(Odide na desno.)*

Jeklenec: Tako sva sedaj midva na vrsti. Kakšna je tvoja želja, Olgica?

Olga: O želji ni več govora, oče. To je ura odločitve.

Jeklenec: O, zdi se, da bo bolj primerno, če sedeva. *(Sede.)*

Olga: Vseeno je, oče. Hvaležna sem ti za zadnji nauk, brez katerega morda še dolgo ali pa nikdar ne bi našla svoje poti in bi tavalala po deželi želja in obnemogle jeze kakor po puščavi.

Jeklenec: Pozabila si, Olga, kakšen dan je to. Mislil sem, da imaš kaj nujnega. Ta razgovor bi lahko odgodila.

**Vzgoji svojega otroka
tako, da zjutraj, zlasti
pa zvečer čisti zobe!**

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

Olga: Ne bi, oče, ker ti moram, kar je treba, povedati pred svojim odhodom.

Jeklenec: Kakšnim odhodom?

Olga: Najbrže si ne moreš misliti, kaj je prizor s Filipom razvozljal v moji duši.

Jeklenec: O, to. Draga Olga, sedaj vsaj vidiš, koliko je vredna njegova ljubezen, in ne bo ti težko preboleti.

Olga: Ne. In vse to mučenje, vse tvoje ponižanje je bilo nepotrebno.

Jeklenec: Moje ponižanje?

Olga: Ti ne veš, da si sebe bolj ponižal, kakor Filipa, in celo bolj, kakor mene. In čemu? ... Jaz sem itak že prišla do spoznanja, da med menoj in Filipom ni ljubezni.

Jeklenec: Tedaj je pa vse v redu.

Olga: Kmalu bo v redu. Tvoja beseda, ki mi je prepovedala izogniti se osramočenju, mi je razodela, kaj mi je storiti. Moje srce je bilo polno strahu. Želelo je in hrepenelo, a noga ni mogla stopiti, roka se ni mogla dvigniti. Ti si tako velik, jaz sem tako slaba! Naenkrat je prišel leden curek, stresla sem se, in glej — kaj mi je treba trepetati pred tvojo velikostjo? Kaj se mi je treba bati svoje slabosti? Z zaušnico, ki me je zadela v dušo, si se odrekel očetovstvu, in padel je plot, ki mi je branil izhod.

Jeklenec: Smisel te dolge povesti je menda ta, da zopet obsojaš moje manire.

Olga: Tvoje manire in ono, kar je več od manir, mi je pokazalo, da živim v hiši, ki mi ni dom. Prej je to bila nejasna slutnja, sedaj je vednost. To mi daje pogum, da storim, kar velewa sveto pismo: Zapustila boš očeta in mater in mu sledila do konca sveta.

Jeklenec (plane): Komu?

Olga: Njemu, ki ga ljubim.

Jeklenec: Ti si za mojim hrbtom.

Olga: Mnogo reči se godi za tvojim hrbtom, ki so tam le zato, ker se ne znaš obrniti, da bi jih videl. *(Vstane.)* In zakaj misliš, da je povsod potrebno tvoje dovoljenje?

Jeklenec: Povej mi, kdo je, in vsa stvar bo rešena kakor z Rožino.

Olga: Povem ti lahko, kdo da je, ali stvar je že rešena, pa ne na tvoj način. Do Filipa sem imela simpatije, o katerih nisem bila na jasnem. Ivana ljubim, in ta ljubezen postaja čimdalje globokejša in močnejša.

Njegov dom ne bo tako bogato opremljen, kakor tvoj, ali dom bo. In toliko mu bom mogla pomagati, da mu bom prepisavala rokopise.

Jeklenec: Kdo je to?

Olga: Škoda, da ni res sluga. Ivan je, ki smo ga v tej hiši klicali Žana.

Jeklenec: Torej se že vsa moja hiša punta zoper mene. Ali to si temeljito izbij iz glave. Presenetila si me s svojim novim načinom govorjenja, ali pozabila si, da je energija moje bitje, ti pa si se le razburila.

Olga: Še nikdar nisem bila tako mirna, kakor to uro, in zato vsa tvoja energija ne zdrobi mojega odloka.

Jeklenec: To se kmalu pokaže. V moji hiši si, in tukaj se slušajo moji ukazi. Čuj me, ti uporno dekle! Praga te hiše ne prestopiš, dokler ne postaneš mehka kakor sneg in se naučiš spoštovati svojega očeta, kakor zahteva božja zapoved.

Olga: Mogoče ti je napraviti biriče iz služabnikov in ječo iz te hiše. Ali tudi za to skrajnost je zdravilo. Nekaj nam je narava dala, kar je močnejše od vsakega tiranstva, in tega ne doseže niti tvoja moč. Zapri me, če hočeš pospešiti moj pogreb.

Jeklenec: Olga!

Olga: To niso romantične besede, zakaj življenje v tej hiši je postalo tako neznosno, da je celo ta skrajni izhod rešitev.

Jeklenec: Samomor je strahopetnost.

Olga: Kdor je prignan tako daleč, ne modruje.

Jeklenec: Ti ne bi mogla storiti tega.

Olga: Kaj bi storil ti, če bi propadlo tvoje kraljestvo?

Jeklenec (*se vzproži, za trenotek ves otrpne, potem vztrepeta, opeša in sede*): Moja kri in moje meso!

Olga: Nocoj na banketu ti ne bo treba naznanjati tega domačega spora. Jutri bo moj kovčeg povezan. (*Odide na levo.*)

Jeklenec: (*obsedi in strmi predse kakor v nezavesti*).

Bojček in Medović (*v večernih oblekah*), **Zimše** (*v staromodni salonski suknji, pridejo z desne*).

Zimše: Gospod Jeklenec! (*stopi za korak naprej, kakor da hoče Jeklencu, ki se mu zdi bolan, pomagati*).

Jeklenec (*kakor polzavesten*): Kaj je? Kaj

Zimše: Ali vam je slabo?

Jeklenec: Meni? ... Kaj? ... Slabo?

Bojček: Utrujeni ste. Ni čuda.

Jeklenec: Kaj? ... Jaz ... (*Zavest situacije se mu vrača*). A, vi ste. Ali ste bili na seji?

Medović: Da. Končano je.

Sirc (*pride z desne*).

Jeklenec: Kaj so zaključili?

Bojček: Soglasno zoper nameravani zakon. Razmere v rudnikih — tako se je naglašalo — niso tako slabe, kakor se govori. Delavske organizacije imajo navado, da pretiravajo vse take reči. A zakonodajstvo se ne sme vdati strahovanju. Stroški predlaganih naprav bi bili katastrofalni. Rudniški posestniki imajo že težke probleme. Novi ogromni izdatki bi najbrže prisilili slabейše posestnike, da zapro jame.

Jeklenec: Zakonski načrt so torej zavrgli.

Bojček: Soglasno.

Medović: O vašem glasu seveda nihče ne dvomi.

Jeklenec: Vsi so ga zavrgli.

Bojček: Da.

Jeklenec: Izvrstno. (*Vstane.*) Sijajno! ... Gospod Sirc, ali mi hočete storiti uslugo?

Sirc: Kaj želite, gospod Jeklenec?

Jeklenec: Brzobjavite ministru, da se popolnoma strinjam z zakonskim načrtom.

Zimše: O, gospod Jeklenec!

Medović in Bojček (*se spogledata*).

Jeklenec: In izdelajte obrazložitev. Vi znate to. Noben

vesten posestnik ne more več prenašati odgovornosti za sedanje razmere v jamah.

Sirc: Dobro.

Jeklenec: Rok za izvršitev zakona naj bo torej kratek. Toliko, kolikor je tehnično potrebno.

Sirc: Izvrstno.

Jeklenec: Rudništvo je treba moderno organizirati.

Sirc: Sijajno.

Medović: To je zadnje pomazanje vsem malim posestnikom.

Sirc: Gospod Medović, ribice so ustvarjene ribam za hrano. Zakon ne raztopi premoga pod zemljo. (*Odide na desno.*)

Marta in doktor Rešan prideta z leve.

Marta: Peter, pozno je že. Gosti so že davno zbrani. Morala sem jih prositi, da sedejo za mizo. Banket bo dolgo, in potem je še ognjemet in glasbeni program...

Jeklenec: Opravili smo tukaj. Lahko gremo.

Ročan: Misli malo na svoje zdravje nocoj.

Jeklenec: Jeremija! — Pojdimo!

(*Vrata v jedilno dvorano se razmaknejo, zagrinjalo razgrne. Gosti, ponajveč v večernih oblekah, so okrog miz. Za Jeklenca je prihranjeno mesto na čelu srednje mize, za Marto poleg njega. Za Ročana dalje pri isti mizi. Pelin sedi v bližini. Medović in Bojček sedeta skupaj za drugo mizo.*)

Klici: Živio Jeklenec! Živio predsednik!

Jeklenec (*pusti Marto, da gre pred njim, in ji sledi, klanjajoč se na desno in levo*).

Gosti (*vstajajo, nekateri si točijo vino in dvigajo čaše, drugi ploskajo. Klici se nadaljujejo*).

Jeklenec (*postoji, dokler ne sede Marta poleg njega. Potem sede, in gosti, drug za drugim, slede njegovemu zgledu*).

Eden gostov: Živio predsednik! Živio gospodar!

Drugi gosti (*ponove klice. Zopet nekateri dvigajo čaše*).

Jeklenec (*se ozira na desno in levo. Ko se klici nadaljujejo, si natoči vina, potem vstane. Polagoma se gosti pomirijo. Ko je vse tiho, izpregovori*): Gospoda!

Pelin: Čujmo!

Jeklenec: Jaz nisem mož besed. Kar imam povedati, bo kratko in ne za note.

Eden gostov: Živio!

Drugi gost: Posluh!

Jeklenec: Kadar je hiša pokrita, imamo navado, da se zberemo in popijemo enega. Zato smo nocoj tukaj.

Drug gost: Živio hišni gospodar!

Jeklenec: Ampak s tem ni rečeno, da je hiša že vsa urejena in da se ne more povečati. Pred nami še ni počitek, temveč dela na kupe, zakaj moji načrti niso manjši, temveč mnogo večji od dosedanjih.

Pelin: Slava!

Eden gostov: Živio Jeklenec gospodar!

Sirc (*pride in mirno sede na prazen prostor*).

Jeklenec: Naravni zakon je tak, da so eni poklicani na službovanje, drugi pa na gospodovanje. Nikomur se ni treba sramovati podrejenosti, če mu je usojena. Nikomur ni treba biti žal, da služi, če zna izpolnjevati službo. Jaz moram biti gospodar, ker mi je tako ukazano.

Sirc: Od zgoraj...

Klici: Živio!

Jeklenec: Nocojšnji večer vam kaže, kakšni sadovi vam zore ob moji poti.

Klici: Živio!

Jeklenec (*pije*): Po tem lahko sodite, kam vas povede moja roka v bodočnosti. (*Z rokama se opre ob mizo. Kratek presledek.*) Kdor je močan, ima sovražnike.

Klici: Dol ž njimi! Živio gospodar!

Jeklenec: Ne bojim se jih. (*Brez začetnih močnih akcentov.*) Kdor hoče boj, naj ga ima. Jaz zmagujem in bom zmagoval.

Klici: Živio! Živio!

Jeklenec: Sebičnosti me dolže. (*Razburjeno.*) Dvajset ti-soč ljudi je moj kruh. In milijon ga bo jedlo.

Klici: Živio! — Slava!

Jeklenec: Tudi moja pot ni vsa posuta z rožami. (*Pije in razteza ovratnik.*) Gospodstvo se ne vzdržuje brez žrtev, (*s slabejšim glasom*) brez žrtev, ki bole (*zagu-ga se in toliko da se vjame za stol*).

Marta: (*hitro vstane in ga prime, da ne zdrči na tla*).

Glasovi: Kaj je to?

Ročan: (*pohiti k Jeklencu*).

Medović: Preveč je bilo zanj.

Sirc, Medović in Bojček: (*napol odpeljejo, napol odnesejo Jeklenca v prednjo sobo in ga polože na zofo. Gosti se zbirajo v prednji sobi. Ročan mu odpne telovnik in ovratnik. Marta mu prinese čašo vode z mize. Ročan zmoči svoj robec in mu omoči čelo in senci*).

Jeklenec (*s slabim glasom*): Nič ni, nič.

Ročan: Nič ni, ampak sedaj se ne izogneš počitnicam.

Sirc (*gostom*): Gospodar je bolan.

IZ ZGODOVINE CENZURE

Cenzura pisane in govorjene besede je zelo stara. Cenzura je nekakšen toplomer duševnega stanja v deželi.

Pariški »Les Annales« so pred kratkim prinesli pregledno razpravo o prepovedanih knjigah v preteklosti. Po njih posnemamo:

Dolgo časa je bilo strogo prepovedano, pogledati v sveto pismo, če ni bil duhovnik. (Katoličanom je bilo to vsaj še v mojih mladih letih prepovedano. V šoli so se rabile zelo skrajšane »Zgodbe svetega pisma«. Pač pa so »Lutrajnarji«, ki so se nam sicer zdeli strašni ljudje, tako, da smo se na tedanji Cesti Marije Terezije, zdaj Gosposvetska cesta, vedno daleč izogibali protestantski cerkvi, kjer so prodajali svoja sveta pisma, in nekateri fantje smo jih imeli, dasi nam je bilo rečeno, da so krivoverska, kar nam je pač delalo kurjo polt, pa vendar ni moglo preprečiti naše radovednosti.) Iznajdba tiska je postavila oblasti pred velike težave, zakaj kmalu je začelo sveto pismo izhajati ne le v latinščini, temveč tudi v nemščini, francoščini, angleščini in španščini. V sami Angliji je bilo samo v enem letu sežganih več kot dvesto tisoč biblij.

Stroga cenzura je vladala po vsej Evropi. Med drugimi je bil zadet Daniel Dafoe, pisec skrajno popularnega »Robinsona«. Španija je prepovedala knjigo iz verskih razlogov. Nato je Dafoe napisal satiro. Pri oblastih so se smejali kakor vsakdo, dokler niso spoznali, da je šla šala na njih račun. Tedaj so pisatelja zaprli.

Znanih »Gulliverjevih potovanj« cenzura ni zasegla, ampak ko se jim je zdanilo, da tepe satira domačo državo no krivičnost, so se ujezili in v Dublinu, kjer je Jonathan Swift, pisatelj knjige bil rojen, so sežgali vse izvode, kar so jih dosegli, na javnem trgu.

V osemnajstem stoletju je imel s cenzuro menda največ izkušenj Voltaire. Ko je bil še mlad, je napisal satiro na račun vojvode Orleanskega. Za to je bil izgnan. Ko se je vrnil, je napisal dva pamfleta, ki sta bila namenjena kralju. Za to so ga zaprli v bastiljo. Ko je prišel iz zapore, je odšel v Prusijo h kralju Frideriku, ki je za svoje čase veljal za velikega svobodomisleca in je ljubil Voltairovo družbo. Tam je pisal večinoma pesmi, ki so danes — vsaj v Nemčiji — vse prepovedane. Ampak bil je pred vsem satirik in žilica mu ni dala miru. Ko je napisal satiro na račun enega Friderikovih svetnikov, se je moral vrniti v Francijo. Tam je pridno pisal, enako pridno so pa cenzorji prepovedovali njegove spise. Sto sedemdeset let pozneje je ameriški cenzor zasačil nesmrtno satiro »Kandid« v rokah nekega dijaka na harvardski univerziteti in dasi je bilo to vseučilišče na glasu zaradi svoje naprednosti, je bila knjiga zaplenjena.

V neki kitajski pokrajini je bila zaplenjena skoraj vsakemu angleškemu in ameriškem otroku znana »Alice in Wonderland«. Hunanski guverner je mislil, da žalijo razgovori otrok in živali v enem in istem jeziku človeško dostojanstvo.

Ko je v Franciji izšla »Madame Bovary«, je bilo mnogo razburjenja po deželi. Flaubert, ki jo je spisal, je imel velik vpliv na Maupassanta in ko je zvedel, da so bili nje-

govni spisi prepovedani na železniških postajah, javnih knjižnicah in prodajalnah, si ni mogel kaj in mu je poslal svoje iskrene čestitke.

Dolgo časa je bilo v Ameriki le malo knjižnic, ki so se upale imeti Hawthornovo »Scarlet Letter« v zalogi. Posledica je bila, da so ljudje nosili prepovedano knjigo pod plašči in jo čitali v skrivališčih. Ko je Walt Whitman, gotovo največji ameriški pesnik, izdal svoje »Leaves of Grass«, se je to smatralo za škandal in hinavska kritika je bila taka, da je v jezi vzklilnil: Proklete naj bodo »očiščene« knjige. »Očiščena knjiga je najbolj gnusna izmed vseh.« Toda čim bolj so farizeji kričali, tem bolje se je knjiga prodajala.

Ali bi kdo verjel, da je tudi Mark Twain imel sitnosti s cenzuro? Pa sta vendar nesmrtna »Tom Sawyer« in »Huckleberry Finn« bila izobčena iz mnogih knjižnic. V Zedinjenih državah je to minilo, ampak prav pred par tedni je diktatorska vlada v Braziliji odkrila »komunistične tendence« v obeh knjigah.

V Angliji so bile Algernon Swinburnove pesmi in balade izključene iz vseh knjižnic, češ, da diše »po živalstvu«. V tistih časih so bili cenzorji skrajno občutljivi in niso prizanašali niti pisateljicam kot George Eliot in nad vse nežni Elizabeth Barrett Browning. Prvi so zaplenili njenega »Adam Bede«, drugi pa »Aurora Leight«, ki so jo imenovali »nesnažno hysterijo erotičnih možganov«, zato ker je bilo v povesti nekoliko objemov.

Večinoma so se pisatelji takrat udajali usodi. Ampak ko je George Moore napisal »Modern Lover« in ga knjižnice niso hotele sprejeti, je prisegel maščevanje. Knjige so bile v tistih časih drage in malokdo jih je mogel kupiti. Moore je naznanil, da izda svojo prihodnjo knjigo za tako nizko ceno, da jo bo vsakdo lahko kupil, če bo hotel. Storil je to in med knjižnicami in pisateljem se je pričela prava vojna.

Ko je Tedi Roosevelt prečital Tolstojevo »Kreutzerjevo sonato«, je dejal, da je Tolstoj moralno in spolno perversen in malo, da ga ni zadela kap. Diplomatskih sitnosti z Rusijo pa zaradi tega vendar ni bilo. Car je bil že povedal svojemu cenzorju, da je Tolstoj res tak in še hujši. Toda ne Tedijsvo, ne Miklavžjevo mnenje ni nič veljalo, zakaj danes je vsaka knjižnica ponosna, če ima to knjigo na svojih policah.

George Bernard Shaw je delal cenzorjem nemara več preglavic kot kateri koli drugi pisatelj. Ampak vsi njihovi napor, da bi ga ustavili, so imeli edino posledico, da je postajal čim dalje bolj popularen. Dovtipov na račun cenzorjev mu nikdar ni zmanjkalo. Tako je dejal: Cenzura doseže svojo logično popolnost, kadar ni ljudem dovoljeno čitati nič drugega kot to, česar nočejo čitati.

Knjiga »Aphrodite«, ki jo je spisal Pierre Louys, je bila prepovedana in neki New Yorčan je plačal dva in pol dolarja globe, ker so jo našli pri njem. Isti dan je »New York Times« objavila oglas za ceneno izdajo knjige po 49 centov in cenzura je molčala.

Pet ameriških pisateljev je bilo skoraj v večnem navzkrižju s cenzorji: Dreiser, Joyce, Lawrence, Cabell in

— seveda — Upton Sinclair. »An American Tragedy« je bila spisana po resničnih dogodkih in je imela policijska in časopisna poročila za podlago. Na harvardski univerzi so rabili knjigo za pouk v angleščini; na drugi strani reke, v Bostonu je pa moral neki siromašni knjigotržec plačati tri sto dolarjev globe, ker jo je imel na prodaj.

James Joyce je naslikal le Dublin, kakršen je. Nekatere osebe v povesti »Ulysses« rabijo proste besede, kakor jih ljudje res govore. Zato je nekdo v Dublinu naročil vso izdajo, le da je mogel uživati veselje, ko so knjige gorele na javnem trgu. (Človek se nehotе spominja na prvo izdajo Cankarjeve »Erotike«.) V Zedinjenih državah, v Angliji in Kanadi se ni knjigi dosti bolje godilo. Ampak leta

70 let boja so praznovali slovenski tiskarski delavci na slovesen način, da je bila javnost na ta način opozorjena na velike uspehe, ki jim je izbojevala njih strokovna organizacija s skupnim sodelovanjem. V vseh krajih Slovenije, kjer se nahajajo njena poverjenstva so se vrstili skozi cel mesec oktober sestanki, družabne prireditve ter koncerti. Zlasti slednji so pričali, da se ne bori grafično delavstvo samo za izboljšanje delovnih pogojev, ampak da čuti istočasno potrebo po izobrazbi, potrebo po duševni hrani. In priznati jim je treba, da so bili pevski nastopi in glasbene točke na teh slavnostnih prireditvah na zavidajoči višini. Z jubilejno številko strokovnega lista »Grafične Revije« so pa dokazali, da je slovenska grafika polnovredna in v samoniklem oblikovanju lista in v tehnično popolnem tisku ploskev ter večbarvnih slik ter da v tem pogledu mirno tekmuje z narodi, kjer je njihova tehnika priznana na višku. Uspehi grafične organizacije na strokovnem ter kulturnem polju pa naj bodo svetel vzgled vsem članom naših ostalih delavskih organizacij, da bodo lahko praznovali svoje jubileje z enakim ponosom in veseljem kakor so jih naši črni umetniki. Volje je treba in ljubezni, pa zavest, da spadaš k mnogoštevilnim delavskim bataljonom — in uspehi ne bodo izostali!

Cankarjev večer se je vršil 22. oktobra v izvedbi »Saveza glazbenih, pjevaških in umjetniških društev a Zagreb«, podzveze v Mariboru. Žal, moramo ugotoviti, da večer ni prav dosegel svojega namena, ker je bil nesrečno sestavljen. Na celem večeru ni bilo niti ene recitacije iz kakršnegakoli Cankarjevega dela, tudi pesmi so bile bolj medle. Pevski zbori so pa potrdili svoj glas, ki ga uživajo in smo lahko ponosni nanj. Najboljša točka večera je bila Gotovčeva »Pesem žitonoš«, ki jo je zapel skupni zbor; simpatično sprejeti sta bili tudi Vrabčeva »Sinoči me dekle je vprašalo«, ki jo je vglazbil po Potrčevi pesmi, ki je izšla letos februarja v naši »Svobodi«, ter »Udar na udar« istega komponista; sploh bi si želeli več novih, naših pesmi. Na večeru je sodelovala tudi godba železniških delavcev in uslužbencev, ki je s sigurnostjo odigrala svoje komade. Prošeni sodrug J. Petejan je v slavnostnem govoru pravilno ocenil delovanje velikega pisatelja za proletarski rod ter je popolnoma umljivo, da je delovni narod ponosen nanj. — Udeležba na tem večeru je bila na žalost pičla, kje je krivda, naj razišče podzveza sama.

Urednik »Ljubljanskega Zvona« očita nekaterim založbam, da mu ne pošiljajo knjig v oceno, zaradi česar tudi ne more prinašati kritike od njih. »Cankarjeva družba« pa je na primer vsako leto in tudi lani poslala »Zvonu« knjige v oceno, pa ocene še do danes nismo brali.

Dasi je naša država izrazito agrarna, je vendar pri nas poraba pšenice in drugih

1924. je bil originalni rokopis prodan za 1.975 dolarjev. Nekdo je vendar moral smatrati to delo za umetnost. Deset let pozneje je bil sodnik Woolsey enakega mnenja in je odpravil prepoved knjige. Večne sitnosti je imel Lawrence. Kar se tiče Cabella, je njegov »Jürgen« po knjižnicah. Če ne bi bile »moralne« družbe dvigale toliko prahu, bi bila ta knjiga najbrže še vedno skrita v kakšni neznatni knjigotržnici.

Poleg posvetne cenzure ima katoliška cerkev še svojo posebno. Na njenem seznamu so mnoga najslavnejša imena svetovne literature, a v splošnem je niti katoličani ne vpoštevajo, bodisi iz brezbržnosti, ali pa, ker je ne jemljejo resno.

poljskih pridelkov v primerjavi z drugimi državami prav majhna. V Bolgariji pride na osebo 207 kg pšenice in drugih vrst žita, v Franciji 204 kg, v Belgiji 196, v Italiji 185 kg, v Angliji 160 kg, na Madžarskem 140 kg, na Nizozemskem 134 kg, v USA 132 kg, v Švici 126 kg, pri nas samo 112 kg. O drugih poljskih pridelkih pravi statistika to-le: na Poljskem pride letno na prebivalca 932 kg krompirja, v Nemčiji 703 kg, v Belgiji 449, na Norveškem 312 kg, pri nas le nekaj nad 50 kg. Sladkorja porabijo največ na Poljskem, kjer pride letno na prebivalca 58 kg, v Angliji nad 47 kg, v USA tudi toliko, na Švedskem 48 kg, pri nas samo 5½ kg. Kave porabi prebivalec Danske letno 8 kg, Belgije nad 5 kg, Francije in Švice blizu 5 kg, Nemčije 2 kg in pol, Italije 1 kg, ČSR tudi toliko, pri nas pa pride na prebivalca na leto le 0,6 kg. Po statističnem pregledu smo pri nas tudi pri uživanju vina precej zmerni. Francoz ga popije letno 157 l, Italijan 88 l, Španec 70 l, Švicar 40 l, Madžar 39 l, Jugoslovan samo 23 l.

Preporoditelj nove Turčije Atatürk je umrl 10. novembra na posledicah bolezni jeter. Bil je eden izmed redkih diktatorjev, kateremu mora biti narod hvaležen. Nezadovoljen z mirovnim paktom je sestavil 1919. leta nacionalno vojsko (kemalisti) s katero mu je uspelo vreči 1922. leta sultana ter pognati Grke iz Male Azije nazaj. Kot diktator je poskušal od 1923. leta turški narod poevropiti ter mu je treba priznati, da je ustvaril splošen napredek ter red v državi; tako je med drugim dosegel enakopravnost žene, uvedel gregorijanski koledar, latinsko abecedo in drugo. Bil je pristaš zveze balkanskih narodov. Rojen je bil 1880. leta v Solunu. Čuje se, da se bo glavno mesto odslej imenovalo po njem.

17-letni žid Grünspan je streljal v Parizu na tretjega tajnika nemškega konzulata von Ratha ter ga težko ranil z dvema streloma. Pri zaslišanju je izjavil, da mu je vseeno koga je ustrelil, glavno je, da je bil Nemec, ker ti tako kruto tlačijo njihovo raso. Tik pred smrtjo je bil von Rath povišan v Hitlerjevemu imenu v svetnika. Koliko je s tem činom mladi idealist koristil svojim sorojakom je seveda drugo vprašanje.

»Zveza za narodno pripravljenost« je bila dosežena med DTJ, Sokolom, Orlom ter še nekaterimi manjšimi organizacijami. Vsa ta društva obdržijo svojo organizatorično svobodo, vendar bodo delala na zopetni zgradnji države v duhu svobode in demokracije; doseči hočejo tudi enotnost v vprašanju telesne vzgoje, tako da bodo vsa društva vzgajala svoje članstvo z istimi sredstvi in metodami, z istim demokratičnim duhom.

Delavske telovadne enote v ČSR so izgubile po odcipitvi ozemlja Nemčiji, Poljski ter Ogrski 299 društev s 31.000 člani. Atus zveza je skoraj cela ostala na okupiranem ozemlju, radi tega je vodstvo, da ne bi škodovalo nesrečnim sodrugom, zvezo nemških delavskih sportnikov razpu-

stilo, odseki pa, ki so še ostali v češkoslovaški republiki se bodo najbrže priključili D. T. J.; ravno tako je prešlo na poljsko stran več odsekov delavske telovadne zveze »SILA« z okoli 2000 člani.

Lahkoatletski dvoboj med delavskimi sportniki Belgije in Francije se je vršil v Parizu in prinesel že četrty zmago slednjim, tokrat v razmerju 65:37 točk; edino v metu kopja so beležili svojo zmago Belgijci.

Komunistično telovadno in sportno gibanje na Češkoslovaškem se bo razšlo. S tem činom zgubi »Rdeča sportna internacionala« svojo zadnjo in edino organizacijo izven meja Sovjetske Unije.

Strokovne organizacije v USSR so prišpevale za leto 1938 205.300.000 rubljev za razvoj telesne kulture, turistike in alpinizma, to je za 41 odstotkov več kot prejšnje leto.

Nek statističar je dolgo let skrbno ter potrpežljivo zbiral podatke in je prišel do naslednjih zanimivih števil, ki nam povedo, kaj vse se zgodi na svetu v eni sami uri. Ugotovil je, da se vsako uro rodi 5400 otrok, da umrje 4600 ljudi, da udari 1800 strel, da pade 400.000 meteoritov (utrnikov), da pojedo ljudje 10 milijonov kg sočivja in zelenjave, 3,5 milij. kg mesa in 30 milijonov kg sladkorja. — Razumljivo, da ti podatki niso in ne morejo biti popolnoma točni, vendar nam dajejo vsaj približno sliko nekaterih dogodkov. — Čisto malega izsečka našega vsakdanjega življenja.

Vas zanima do kakšnega zaključka je prišel modri Lin Yutang? — Evo ga: Razlika med ljudožrci in civiliziranimi ljudmi je le ta, da ljudožrci svojega sovražnika ubijejo in ga nato pojedo, — medtem ko civiliziranci sovražnika ubijejo, ga nato pokopljejo, mu postavijo na grob križ in molijo za pokoj njegove duše.

Komaj tretjina prebivalstva naše zemlje je še toliko omikana, da uporablja pri jedi vilice. Druga tretjina ljudi je s paličicami, — ostanek pa še vedno z golimi rokami.

V Siriji najdemo skoro v vsaki hiši ovco, ki je tam domača žival kakor pri nas pes ali mačka.

Energija, ki jo troši naše srce, je ogromna. V 24 urah opravi za 74.000 kilogramometrov dela. To je sila, ki bi bila potrebna, če bi hoteli dvigniti 74 kg v sekundi 1000 m visoko.

V 1 mm³ krvi je približno 2 milijona rdečih krvnih teles, — torej 25 trilionov v vsej naši krvi. Če bi ta telesca postavili drugo k drugemu, bi niz, ki bi ga tako dobili, dosegel dolžino 175.000 km; a zrnca bi pokrila površino 1923 km².

Ogljik je ena izmed najvažnejših, za življenje potrebnih snovi. Dobimo ga v večji ali manjši količini v vseh organizmih. Skupna količina ogljika v vseh živih bitjih znaša približno 100.000.000.000.000 ton — a skupna količina vsega na svetu je še kakšnih 3000 krat večja od te.